

Genealogische en Heemkundige
Kring
Vaertlinck

VZW

Contactblad van de Werkgroep Genealogie en Heemkunde
Willebroek

Driemaandelijks tijdschrift

4de jaargang – Nr 1

juli-augustus-september 2008

Verantwoordelijke uitgever: Gust VAN AUWENIS, Dendermondsesteenweg 204 b202, 2830 Willebroek

Genealogische en Heemkundige Kring

“VAERTLINCK” vzw

Secretariaat p.a. René PATTYN

Molenweg 24

2830 Willebroek

Tel.: 03/886.92.44

E-mail : rene.pattyn@telenet.be

E-mail : guvanau@telenet.be

Bankrek.: 068-2318314-41

Erkende culturele vereniging Willebroek : culw083

Vzw-ondernemingsnummer : 0881.351.205

De vereniging staat los van alle filosofische en ideologische strekkingen.

Bestuursleden :

Gust VAN AUWENIS	Voorzitter	Dendermondsestwg 204	2830 Willebroek	03/886.85.54
René PATTYN	Secretaris	Molenweg 24	2830 Willebroek	03/886.92.44
Guido VAN HUMBEECK	Penningmeester	Joz. Wautersstraat 125-1	2830 Willebroek	03/886.04.75
Leon BERNAERTS	Bestuurslid	Eikenstraat 20	2840 Reet	03/888.21.83
Flor COOLS	Bestuurslid	Vijvershof 2	2830 Willebroek	03/886.69.98
Gary MANTIERS	Bestuurslid	Groene Laan 38-3B	2830 Willebroek	03/886.65.26
Jan PEETERS	Bestuurslid	Pullaar 270	2870 Breendonk	0477/626984
Kevin POLFLIET	Bestuurslid	Jan Blockxlaan 7	2830 Aartselaar	03/877.59.55
Marita VAN AUWENIS	Bestuurslid	Dendermondsestwg 204	2830 Willebroek	03/886.24.47
Eric VAN WINGHE	Bestuurslid	Mispelweg 41	2830 Willebroek	03/886.78.82

Abonnement : 16,00 € door storting of overschrijving op rekening nr **068-2318314-41** van
“**Vaertlinck**” vzw, 2830 Willebroek

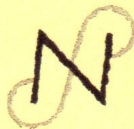
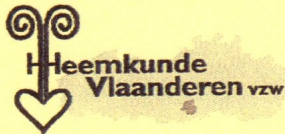
Afzonderlijke nummers : 5,00 €

Contactadres: René PATTYN, Molenweg 24, 2830 Willebroek

Website : <http://www.vaertlinck.be>

ISSN 1782-2785

Lid van :

Koninklijke Vereniging voor
Natuur- en Stedenschoon vzw

Geachte mevrouw,
Geachte heer,

Een nieuw seizoen heeft zich aangekondigd en daarmee zijn wij, in een hopelijk schitterende zomer aanbeland.

De helft van het jaar 2008 hebben we reeds achter de rug.

Wij staan er niet altijd bij stil maar door de massa communicatiemiddelen en informatie die over ons heenspoelen beseffen we niet altijd hoe snel de tijd voorbij vliegt.

Welnu, dit indachtig zijnde, hebben wij getracht onze tijd goed en wel te gebruiken en zo zijn wij met ons tijdschrift "Vaertlinck" aan onze vierde jaargang begonnen.

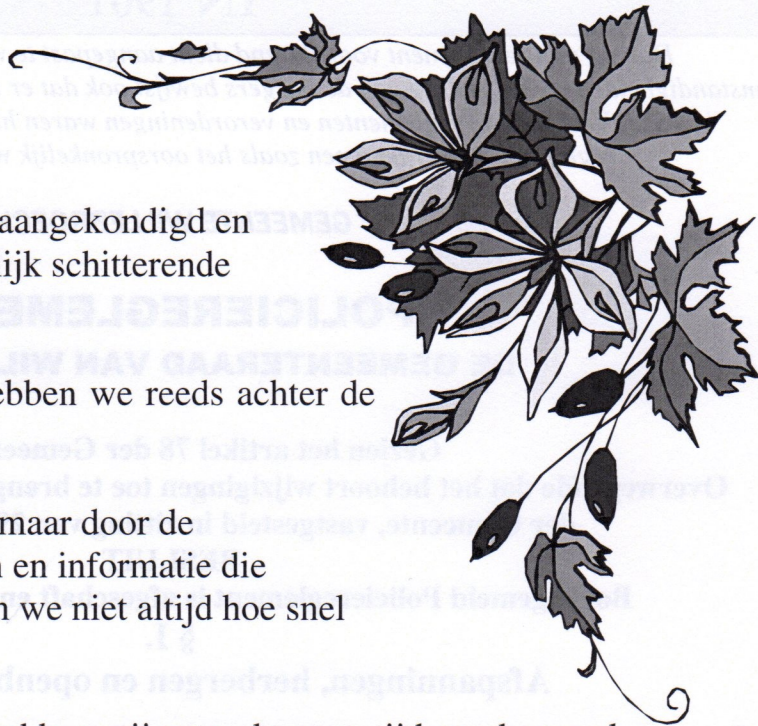
Dat ons tijdschrift bij zovelen in de goede smaak is gevallen en tevens een goed onthaal blijft kennen verheugt ons ten zeerste.

Bij het begin van deze vierde jaargang blijven wij onze belofte getrouw om voor eenieder "elck wat wils" te brengen.

Wij zijn er dan ook van overtuigd dat u, net als in het verleden in ons tijdschrift aangename, leerrijke, ontspannende en interessante lectuur zult terugvinden.

Voor de komende zomermaanden en de verlofperiode in 't verschiep wensen wij u, uw familie en vrienden, van harte veel deugddoende ontspanning en een welverdiende vakantie.

Het bestuur

POLITIEREGLEMENT UIT 1853 DAT NOODZAKELIJKER WIJZE WERD AANGEPAST IN 1901

Dat het politiereglement voortdurend dient aangepast te worden aan de tijdsgeest, de omstandigheden en het gedrag van de burgers bewijst ook dat er in 1901 anders werd opgetreden dan in 1853. Veel nieuwe reglementen en verordeningen waren hiervan het gevolg. Onderstaand reglement is overgenomen zoals het oorspronkelijk werd opgesteld in 1901.

GEMEENTE WILLEBROECK

POLICIEREGLEMENT DE GEMEENTERAAD VAN WILLEBROEK

Gezien het artikel 78 der Gemeentewet;
Overwegende dat het behoort wijzigingen toe te brengen aan het Policiereglement der Gemeente, vastgesteld in zitting van 29 november 1853;

BESLUIT

Bovengemeld Policiereglement is afgeschaft en vervangen als volgt :

§ I.

Afspanningen, herbergen en openbare plaatsen.

Art.1 De drankhuizen zullen gesloten zijn van middernacht tot 4 ure 's morgens. Tijdens de gemeentefeesten zal de sluiting beginnen van 2 uren 's nachts.

Art.2 Wanneer er voor de uren van het sluiten in huizen waar drank verkocht wordt, wanorders zouden plaats hebben, waardoor de rust zou gestoord of kunnen gestoord worden, zijn de politiebeamten gemachtigd deze huizen onmiddellijk te doen sluiten.

§ II.

Vreemdelingen en woonstveranderingen.

Art.3 Alle persoon, Belg of vreemdeling, die zich in de gemeente komt vestigen, moet zich binnen de veertien dagen zijner aankomst op het Secretariaat aanbieden, ten einde ingeschreven te worden op de bevolkingsregisters en het getuigschrift van woonstverandering in te leveren, dat hem door het Gemeentebestuur zijner laatste verblijfplaats afgeleverd is.

De inwoner, die zijn verblijf naar eene andere gemeente wil overbrengen, moet hiervan de verklaring doen op het Secretariaat en de noodige inlichtingen geven voor het opmaken van het getuigschrift van woonstverandering.

Art.4 De logisthouders zullen in een register daartoe bestemd, dag voor dag de aankomsten en vertrekken aantekenen. Zij zullen dit register ten allen tijde ter beschikking der politie houden.

§ III.

Openbare verlustigingen, Danspartijen, Schouwspelen, en omreizende muziektenten.

Art.5 Het is verboden in drankhuizen schouwspelen te laten vertoonen, of te laten dansen zonder bijzondere machtiging van den Burgemeester.

Danspartijen, schouwspelen en andere openbare vermaken op straten en wegen zijn aan dezelfde machtiging onderworpen.

Art.6 Het is eenieder verboden de straten te doorloopen al zingende, er muziek te maken, of de trommel te slaan, behoudens bijzondere toelating van den Burgemeester.

Art.7 Het is aan leiders van beren of van andere wilde dieren verboden vertooningen te geven op openbare plaatsen.

Vastenavond

Art.8 Het is toegelaten Vastenavond te vieren op den zondag voor den Vasten, op Vastenavonddag en op Halfvasten.

Art.9 De personen, die tijdens de vastenavondfeesten zich vermond op de straten vertoonen, mogen noch stok, noch enig ander wapen dragen.

Art.10 Niemand zal eene kleding mogen dragen noch verbeeldingen geven, tegenstrijdig aan de goede zeden, de godsdienst, aan de openbare overheid of die van aard zijn de orde te verstoren.

Art.11 Het is aan de gemaskerden verboden met voorwerpen de werpen die kunnen kwetsen of hinderen, het publiek te beschimpen of aan te randen, in winkels en huizen te dringen tegen de wil der bewoners, geldomhalingen te doen zonder toelating van den Burgemeester. Het is ook verboden de verkleede of vermomde personen te schelden of te mishandelen.

Art.12 Niemand zal zich gemaskerd in de straten, op openbare plaatsen, mogen vertoonen op andere dagen dan die bij art.8 bepaald.

§ IV.

Openbare gezondheid.

Art.13 Niemand mag vuile waters op de straat laten vloeien. Men mag geenerlei voorwerpen op den openbaren weg of in de riool werpen.

Art.14 De vuilnissen, afval, en ander uitschot van het huishouden zullen in bakken op den openbare weg geplaatst worden bij aankomst der vuilkar.

Art.15 De eigenaars en huurders zijn gehouden ten miste eenmaal in de week, voor de aankomst der vuilkar, de voetpaden langs hunne huizen, winkels, voorhoven, tuinen of andere plaatsen, volledig te doen vagen.

Art.16 Het is verboden binnenhuis konijnen, kiekens, bokken, geiten enz. te voeden.

Art.17 Het is verboden beir of andere stinkende stoffen in het landelijk deel der gemeente des Vrijdags of Zaterdags te laden of te vervoeren, en de andere dagen na 4 ure's morgens en voor 10 ure's avonds.

Art.18 Niemand mag op den openbaren weg drogerijen of geneesmiddelen verkoopen zonder toelating.

Art.19 Tijdens het bestaan van besmettelijke ziekten zal eenieder zich moeten gedragen aan de bevelen van het Gezondheidscomiteit en de policie.

§ V.

Veiligheid, gemak van doorgang der straten en openbare wegen.

Art.20 Het is verboden de boomen op de openbare wegen geplant of derzelve beschuttingen te beschadigen. Het is insgelijks verboden aan dezelve koorden te spannen en er waschgoed aan te drogen te hangen.

Art.21 Het is verboden eenigen hinder te stellen aan de vrijen doortocht der straten of wegen, en waterlopen, en op dezelve aarde, steenen, gruis of andere voorwerpen of stoffen te storten, te plaatsen of te laten berusten zonder toelating van het Gemeentebestuur.

Art. 22 Het is verboden op de voetpaden (trottoirs) met paarden, stoot- of kruiwagens, ladders, en draagberriën te komen, er tonnen op voort te rollen of er iets op te plaatsen dat de vrijen doorgang zou kunnen beletten.

Art.23 De ingespannen honden zullen langs de straten aan de leiband moeten gehouden worden.

1. In de doortocht van de straten van het centrum en in het voorbijrijden van groepen woningen.

2. Bij het naderen van andere gespannen of bereden paarden. Het hondengespan zal zich in het laatst gemeld geval moeten schikken op de zijde of op den kant van den weg.

Art.24 Het is verboden hangborden of andere voorwerpen uit te hangen derwijze dat zij de doorgang zouden beletten of moeilijk maken.

Art.25 Het is verboden over de Marktplein te rijden met karren, wagens of andere rijtuigjen. Het is ins-

gelijks verboden gedurende de markt op den boordsteenweg der Marktplein te rijden.

Art.26 Het is verboden het voeren van paarden en het geleiden van vee toe te vertrouwen aan personen die de leeftijd van 16 jaren niet bereikt hebben.

Art.27 Het is verboden zonder voorafgaandelijke toelating paarden te laten draven of rennen op plaatsen waar samenloop van volk is ter gelegenheid van feesten.

Art.28 De geleiders moeten gestadig bij hunne paarden, trek- of lastdieren blijven, alsook bij hunne bespannen voertuigen, welke op weg zijn. Zij moeten in staat zijn ze te geleiden of te besturen. De geleiders van welkdanige voertuigen, last-, trek- of rijdieren moeten om te kruisen of te laten voorbij rijden, den rechterkant houden en den linkeren om voor te steken.

Art.29 Het is verboden in de gemeente vuurwerk of geschut aan te steken zonder toelating van de plaatselijke overheid; op of tegen wegen of openbare plaatsen spelen of daden te verrichten welke de zekerheid of het gemak van den doorgang zouden kunnen verhinderen of storen, zoals het werpen met steenen of alle andere voorwerpen.

Art.30 Het is verboden met de zweep te kletsen of ander geluid voort te brengen welk de paarden zouden kunnen doen hollen.

Art.31 Het is verboden zich aan een voortlopend rijtuig vast te houden of hetzelfde te beklimmen.

§ VI

Middelen om brand te voorkomen.

Art.32 De schouwen der woningen moeten eene hoogte hebben van 0,50 meter boven het dak en derwijze gemetseld worden dat zij met geen hout in aanraking komen.

Art.33 De schouwen zullen ten minste éénmaal in het jaar moeten gekuischt worden.

Art.34 Het is verboden des avonds vuur te maken in de velden, en bij dag op minder dan 100 meters afstand van huizen of andere gebouwen, van bosschen, hagen boomgaarden, hooi, stro en van alle brandbare stoffen.

Art.35 Het is verboden zich in de vaart naakt en op min dan 200 meters van het sas te baden.

Art. 36 Geene omhaling van geld, tot wat oogwit het ook moge zijn, mag in de gemeente plaats hebben zonder toelating van de Burgemeester.

Art.37 Kansspelen zijn streng verboden. Het is insgelijks verboden met geld te spelen op de o.weg.

Art.38 Het is verboden gebreken of wonden te toonen om medelijden te wekken der voorbijgangers.

Art.39 De bornputten in de opene lucht moeten omringt zijn met eenen muur van minstens 1 meter.

Art. 40 Het is verboden zonder toelating plakbrieven in de gemeente aan te plakken. Het is tevens verboden om plakbrieven van het Gemeentebestuur te scheuren, te bevuilen of te overlakken.

§ VIII.

Straffen wegens overtredingen.

Art.41 De overtredingen van dit reglement voor welke er door wetten of reglementen van algemeen of van provinciaal bestuur geene bijzondere straffen zijn uitgesproken zullen gestraft worden met eene boete van eenen tot vijftientig franken en met eenen gevangenis van eenen tot zeven dagen, afzonderlijk of gezamenlijk uit te spreken..

Art.42 De ouders, meesters, onderwijzers zullen verantwoordelijk zijn voor hunnen kinderen, bedienden, leerjongens ingevolge art.1384 van het Burgerlijk wetboek en art. 74 van het strafwetboek.

Art.43 Het onderhavig reglement zal in elke herberg gedurig ten toon hangen.

Art.44 Afschriften van onderhavig reglement zullen aan de bestendige deputatie van de Provincialen Raad, aan de griffie der rechtbank van eersten aanleg en aan die van het vredegerecht van het kanton worden overhandigd.

Gedaan in zitting van 26 Februari 1901.

Bij Bevel

De Secretaris,

CH BOECKX

De Burgemeester Vr

L. DE NAEYER

Gary Mantiens

De 'Grooten Oorlog'... een dure zaak!

Dat het oorlogsleed ook in onze contreien voor heel wat miserie zorgde, daarvan getuigt op subtiële wijze ook het jaarverslag van 1917 van de Société Anonyme du Canal et des Installations Maritimes de Bruxelles (tussen 1896 en 1988 de beheersmaatschappij van de Willebroekse Vaart).

Het verslag, dat opvallend op de schrijfmachinemachine getypt is en niet op pers is gedrukt heeft het niet alleen over de hoog oplopende oorlogsschade aan het kanaal zelf, maar heeft ook aandacht voor het menselijk leed. Op de eerste bladzijden lezen we het volgende relaas.

“La crise alimentaire née de l'état de guerre et de l'occupation du pays, a fait un devoir au Conseil d'Administration, de puis environ deux ans, d'assister pécuniairement la plus grande partie du personnel administratif et tout le personnel ouvrier de la Société. Indépendamment des augmentations normales de traitement et de salaire, le Conseil a opéré de nombreux relèvements au delà des limites des barêmes, et institué des indemnités ou secours temporaires gradués en raison des charges de famille.”

(eigen vertaling:) “De voedselcrisis teweeg gebracht door de staat van oorlog en de bezetting van het land, hebben de Raad gedurende ongeveer twee jaar voor de taak gesteld het grootste deel van het administratief personeel en alle arbeiders van de Vennootschap geldelijk te ondersteunen. Los van de normale werkingskosten en loonstijgingen, heeft de Raad verschillende verhogingen van de loonbarema's doorgevoerd en vergoedingen of tijdelijke noodhulp ingesteld voor de (verlichting van) gezinslasten”

*De algehele crisis en de schade die het Zeekanaal tijdens de eerste Wereldoorlog opliep, zoals hier de gedeeltelijke vernieling van de Boulevardbrug, noopten het bestuur van de 'Maritieme' tot buitengewone inspanningen en prijsstijgingen.
(prentkaart collectie gemeentelijke openbare bibliotheek Willebroek).*

Uiteraard legde deze hulp aan de personeelsleden van de 'Maritime' in combinatie met de oplopende kosten en prijsstijgingen tijdens de oorlog, een zware hypotheek op de snelle herstelling van de oorlogsschade aan het kanaal.

Belastingen

Om te verhinderen dat de beheersmiddelen ontoereikend zouden worden, werden dan ook verschillende keren op rij de belastingen en tolgelden op het kanaal verhoogd, zoals het jaarverslag verder toelicht:

“Pour couvrir dans la plus forte proportion possible le surcroît de dépenses très considérable résultant de ces diverses mesures, ainsi que de la hausse continue des matériaux et des objets de consommation nécessaires dans les services d'exploitation et d'entretien et dans le service de remorquage, le Conseil d'Administration a dû élever à plusieurs reprises les tarifs des taxes et péages. Des dispositions dans ce sens ont été décidées en 1916, en 1917 et au commencement de la présente année; elles se justifiaient pleinement, d'ailleurs, en présence des bénéfices réalisés par la clientèle du canal.”

(eigen vertaling:) “Om in zo hoog mogelijke mate de aanzienlijke toename van uitgaven resulterend uit deze maatregelen, alsmede uit de continu stijgende nood aan materialen en goederen voor het beheer, het onderhoud en de sleepdiensten, heeft de Raad van Bestuur de tarieven van de belastingen en tolgelden herhaaldelijk moeten verhogen. Besluiten in deze richting werden genomen in 1916, in 1917 en aan het begin van dit jaar (1918). Zij zijn trouwens te rechtvaardigen, gezien de winsten die het cliënteel van het kanaal behaalde.”

De doorgevoerde verhogingen zijn niet min. Voor de sleepdienst zijn de tarieven (ten opzichte van de basistarieven) vanaf 1 december 1916 tien procent gestegen, vanaf 1 juni 1917 dertig procent, vanaf 15 juli 1917 zestig procent en vanaf 1 december 1917 maar liefst honderd procent! Als verklaring wordt verwezen naar het stijgende verbruik van onder meer brandstof en materiaal voor herstellingen.

Prijsstijgingen

De verwijzing naar de winsten van de bedrijven langs het kanaal, die verder niet wordt toegelicht, is enigszins verwonderlijk. Het is niet helemaal duidelijk hoe de bedrijven gevestigd langs het kanaal er in slaagden om in volle oorlogsperiode toch winsten te maken, vooral als we overwegen dat het kanaal – zoals we hierboven al aanhaalden – toch heel wat schade opliep en dat het scheepvaartverkeer vanaf februari 1917 zelfs volledig gestremd was.

Misschien verwijst de Raad van Bestuur met deze passage naar de voortdurende prijsstijgingen die ook aannemingsbedrijven doorvoeren. In de rand van de beschrijving van de werken aan de (thans gesloten) sluis van Wintam, wordt alleszins vermeld hoe de Vennootschap aan de betrokken onderneming Dumon & Vandervin – eertijds gevestigd op de landtong tussen de oude en nieuwe kanaalarm in Willebroek – “...aanzienlijke prijsstijgingen moest toestaan.”

Elders beklagt de Raad van Bestuur zich er over hoe werken moeten worden uitgesteld “...ingevolge de onmogelijkheid om zich nieuwe materialen aan te schaffen”. De herstellingen van de klapbruggen van Humbeek en Kapelle-op-den-Bos laten om die reden alleszins op zich wachten.

Hoe dan ook zou de schade opgelopen tijdens de eerste Wereldoorlog en de kosten voor de herstelling of vergoeding ervan, de *Société Anonyme du Canal et des Installations Maritimes de Bruxelles* ofte de *Maritieme* voor het eerst sinds haar oprichting in 1896 een verliessaldo opleveren. Hoewel de sluis van Wintam eind 1918 al wordt opengesteld, zal het nog vier jaar duren eer de schade van de 'Grooten Oorlog' *au fur et à mesure* (sic) is weggewerkt.

door Kevin Polfliet

Tabak - roken – pro's en contra's Enkele sprokkelingen.

Overal is tabak, roken en wat ermee samenhangt bij de bevolking diep doorgedrongen. 'Pijp en toebak' komen we in de literatuur zeer veel tegen. Uitdrukkingen als: 'roken als een turk', 'de sigaar zijn' en zelfs 'de vredespijp roken' zijn ingeburgerd. De tabaksteelt was in 'de Vlaanders' economisch niet onbelangrijk. Nu wordt er nauwelijks nog 70 ha verbouwd. Ook de 'grove snee' uit de semoisstreek was populair. Tijdens de oorlog werd veel tabak zelf gekweekt en versneden (al dan niet gemengd met 'patateloof').

Via radio, televisie, tijdschriften en dagbladen bereiken ons regelmatig berichten in verband met roken. In Engeland worden met tijdschriften geen staaltjes meer meegeleverd met parfum. In de plaats daarvan komt een onwelriekend goedje met de boodschap "roken stinkt". In Bulgarije hebben de vrouwen aparte treincompartimenten verkregen omdat de mannen teveel naar look en rook stinken. Volgens het gekende magazine National Geographic roken circa 250 miljoen vrouwen tegen bijna een miljard mannen. In veel ontwikkelde landen neemt hun aantal wel af, maar in Oost- en Zuid-Europa juist niet. Noorwegen en Zweden zijn twee van de vijf landen waar vrouwen zelfs meer roken dan mannen. Bij ons is op de pakjes sigaretten een vermelding verplicht hoe gevaarlijk en schadelijk roken wel is. Daarom mag op de circuits voor autokeuren geen tabaksreclame meer gemaakt worden en is roken in openbare gebouwen verboden. Toch schijnt het aantal rokende vrouwen ondanks al de gevaren en de waarschuwingen, wereldwijd toe te nemen. De wereldgezondheidsorganisatie heeft zelfs een werelddag zonder tabak gelanceerd (31 mei) met de bedoeling vooral het niet-roken in de aandacht te plaatsen. Is de visie op tabak en het roken altijd zo geweest of is dit in de loop der eeuwen sterk veranderd?

Afkomstig uit West-Indië (Amerika) zou tabak reeds in het eerste kwart van de 16de eeuw in Portugal verbouwd zijn. In Nederland werd hij (onder de vorm van gedroogde bladeren) in 1598 voor het eerst ingevoerd¹. Een Franse gezant, Jean Nicot, heeft veel gedaan voor de verspreiding van de tabakspant die naar hem ook Nicotiana genoemd werd. Hij zond een kleine hoeveelheid onder de vorm van poeder² naar Catharina de Medici die ervan proefde en het goed vond. Zo werd het ook „**poudre de la reine**” genoemd.

Onder die vorm veroverde het Europa, eerst in de betere kringen, waar men het poeder in een snuifdoos opborg. Later werd de pijp populair. Bij de indianen van Noord-Amerika (Hopewellcultuur) was de tabakspijp reeds veel vroeger in gebruik³. Engelse matrozen gebruikten tabak uit verveling tijdens de lange vaart. Grote zeevaarders als Walter Raleigh of Francis Drake importeerden de gedroogde planten in Engeland. Ze waren door de inboorlingen op de hoogte gebracht van de doeltreffendheid van de tabaksrook tegen indigesties. Die remedie werd eerst door de hoge adel gesmaakt, maar later volgden alle klassen van de bevolking hun voorbeeld. De eerste "rookkamers" kwamen in de mode. Zelfs tijdens gerechtszaken werd het vonnis al rokend uitgesproken.

Tabaksgebruik was overal wijd verspreid, doch stilaan kwamen er felle reacties vanuit verschillende hoeken tegen dit "plezier". Medisch wees men op de nadelen van deze "besmetting" met zijn schadelijke gevolgen. Paus Urbanus VIII reageerde met banbliksems en excommunicatie tegen rokers in de kerk. Franse pastoors staken donderpreken af tegen de gelovigen die teveel lawaai maakten tijdens de kerkdienst door het verpulveren van hun tabak. Ze hadden geen snuifdoos en droegen daarom in hun zak tabak en een instrument om deze volgens behoefte fijn te stampen. Mohamedanen reageerden rigoreus tegen de misdaad van het roken: doodstraf. Russische Turken werd de neus geamputeerd. In 1661 werd in Bern (Zwitserland) roken "door God verboden" zoals diefstal of moord. De Engelse koning schreef in 1603 verachtend over die wansmakelijke rookgewoonte die rond de roker walmen verspreidt die zo verpestend zijn alsof ze uit de spelonken van de hel opstegen. Het was

Wordt vervolgd blz 13

¹ Elias, B.G.J., *de Tachtigjarige Oorlog*, Haarlem, Fibula-van Dishoeck, 1977, p. 134.

² Magasin Pittoresque, *Le tabac (nicotiana tabacum)*, Paris, 1833 tome I, p. 85-86.

³ *Wereldatlas van de Archeologie*, Leuven, Davidsfonds, 2001, p.163.

HET WEL EN WEE VAN DE WILLEBROEKSE ZWEMDOKKEN

Deel 5

Het baden en zwemmen wordt verboden. Een "Willebroecksche zwemclub" wordt opgericht

Ondanks het feit dat er moeilijkheden opdaagden en dat er herstellingswerken aan het staketsel dienden uitgevoerd te worden bleef men niet bij de pakken zitten.

Door de herstellingswerken aan het genoemde staketsel diende de gemeente supplementaire kosten te maken en bovendien kwam er een heleboel administratief werk bij te pas.

Korte tijd later ontving het gemeentebestuur van Willebroek een mededeling van de spoorweginstanties Mechelen-Terneuzen dat de zwemtoelating werd ingetrokken waarmee het baden aan de "ijzeren brug" verboden werd.

In een brief van de Spoorwegautoriteiten Mechelen-Terneuzen d.d. 25-4-1936 betreffende de herinrichting van het zwemdok na de uitvoering van de vernieuwingswerken aan het staketsel van de spoorbrug laten zij weten dat de gevraagde vergunning kan verleend worden op voorwaarde dat het bedoelde zwemdok :

1^e) wordt gebouwd volgens hun aanduidingen en deze van de NV Zeekanaal en Haveninrichtingen
2de) wordt opgeruimd (afgebroken) op het eerste verzoek van de spoorweginstanties mocht de aanwezigheid van het zwemdok moeilijkheden teweegbrengen voor de spoorweg of voor de scheepvaart.

De spoorwegautoriteiten blijven zich met de zaak bezig houden en vragen schriftelijk op 20-5-1936 om hen een plan in drievoud te laten geworden met aanduiding van de wijze waarop het zwemdok zou heringericht worden.

De NV Zeekanaal en Haveninrichtingen zendt op 25-9-1936 nogmaals een schrijven aan het gemeentebestuur met het bericht dat er noodzakelijke werken dienen uitgevoerd en dat de scheepvaart zal belemmerd worden door baggerwerken. Zij bevestigt nogmaals dat er geen sprake kan van zijn het zwemdok opnieuw in gebruik te nemen en dat de verleende toelating van 15 juni 1912 wordt ingetrokken.

Het gemeentebestuur ontvangt nogmaals een schrijven d.d. 13-5-1937 van de spoorweginstanties Mechelen-Terneuzen. Er wordt aan het gemeentebestuur meegedeeld dat de toelating van 15-6-1912 onder nummer 109778 wordt ingetrokken en dat het baden aldaar is verboden.

Willebroek, den 14 Juni 1937.

CHEMIN DE FER
DE
MALINES A TERNEUZEN

~~STATION~~
N° 1324 /C
ANNEXE
REPOSSE A LA NOTE

da N° _____ litt.
REGISTRE DU COMMERCE
ST-NICOLAS W. N° 72
COMPTE CHEQUES POSTAUX
N° 52963

Mynheer de Burgemeester,

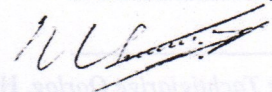
Willebroek.

Ik heb de eer U myn schrijven te herinneren van 13 Mei l.l. aangaande het verbod zich nog te baden in de nabijheid der spoorbrug.

Het ware my hoogst aangenaam te vernemen welke maatregelen er werden getroffen om het gebruik der oude badinrichting - naby de spoorbrug - aan het publiek te ontzeggen. Myn Beheer dringt aan op uwe welwillende en spoedige tussenkomst.

Hoogachtend.

De R.A.Stationschef,

z 37

Op 14-6-1937 wordt het gemeentebestuur door de instanties van de spoorlijn Mechelen-Terneuzen herinnerd aan hun schrijven van 13-5-1937 dat **het verboden is nog te baden in de nabijheid van de spoorbrug**. Er wordt gevraagd de **plaatselijke politie** in te zetten om het baden aan de brug te beletten.

Een Willebroecksche ZWEMCLUB werd opgericht.

Deze zwemclub organiseerde meerdere activiteiten in verband met zwemmen, roeien, waterpolo, enz.

Willebroecksche ZWEMCLUB Willebroeck. *den 5 Junii 1937*

aangesloten bij de :
K. B. Z. en R. B.

Voorzitter : G. VERMEERSCH.
Secretaris : E. MERTENS.
Ang. Van Landeghemstraat 40, WILLEBROECK

Roei-club.

GENEEMTE
- JUN 1937
WILLEBROECK

*Hiermede heb ik uij het zussen te de
inrichting te melden dat een propagandafest
dat zal plaats hebben op zondag 8 Juli a. l.
in de Willebroecksche waart.*

*Hoopende dat de hier toe toestemming
sult verlenen gaten wij loyale
Van de W. Z. C.
De secretaris
*E. Mertens**

Doch vooraleer de nieuw opgerichte Pvba Willebroeck Zwemstadion van start ging, was de jonge schrijver der Willebroeckse Zwemclub, Eugene Jozef Victor Mertens op 21-jarige leeftijd overleden in het Gasthuis op 3 december 1934. Eugene Mertens was een zeer begaafd persoon die nauw bij het "zwemdokgebeuren" betrokken was. Hij zou zich zeker spontaan en onbaatzuchtig ingezet hebben voor het nieuwe zwemdok aan de Dr. Persoonslaan. Hij was ongehuwd en enige zoon van Jozef August Mertens (veekoopman) en van Eugenia Charlotta Janssens

De dood ontziet noch jeugd, noch deugd, en de besten onder ons vallen niet zelden als hare eerste slachtoffers.

†
TER NAGEDACHTENIS VAN
Mijnheer

EUGEN JOZEF VICTOR MERTENS

Handelsingenieur.
Schrijver der Willebroecksche Zwemclub
geboren te Willebroeck den 5 Mei 1913, en aldaar
godvruchtig aan zijne familie ontrukt,
den 3 December 1934,
gesterkt door de HH. Sacramenten.

Een en twintig jaar, de lente des levens! Tijdstip, waarop men de toekomst tegemoet ziet in de meest rozige kleuren, beziel als men is met grenzeloos moed en vast zelfbetrouwen.

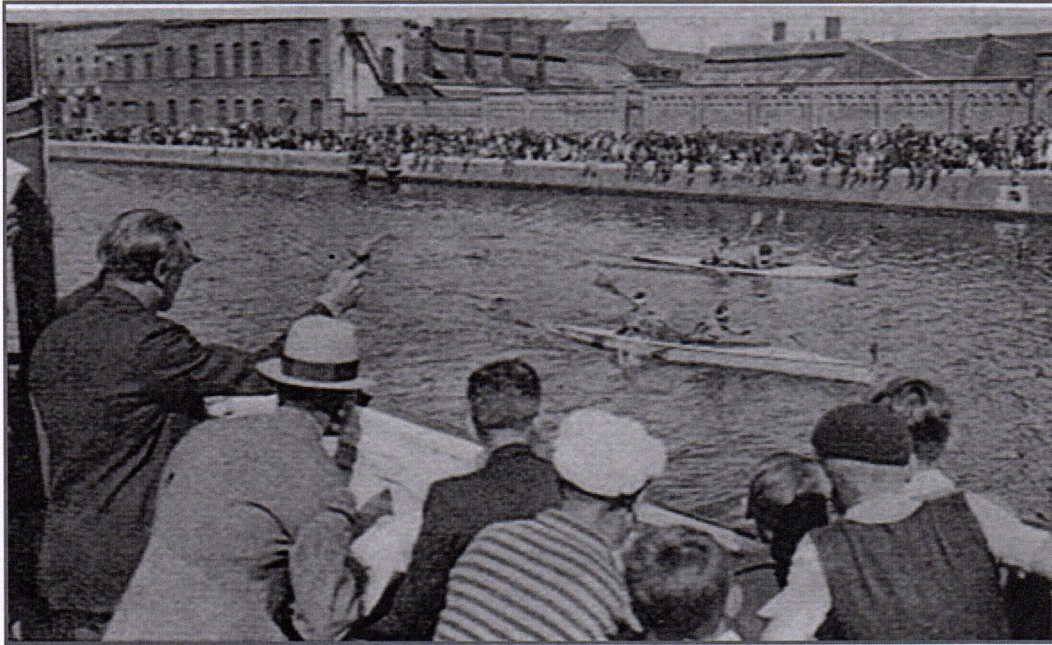
En plots wordt dit jeugdig, krachtig gestel aangevallen en na enkele dagen pijnlijk lijden vernietigd door ene kwaal, waartegen de teederste ouderlijke zorgen en de wetenschap niets vermogen.

Zwaar getroffen ouders, wij hebben innig medelijden met uw diepe smart. Uw enige zoon, uw troost, uw schat, uw hoop wordt ontrukt. Grooter onheil is niet denkbaar, en ook voor de andere bloedverwanten is de slag wreed.

Zijne talrijke vrienden zullen evenzeer het heengaan betreuren van den bekwaame, trouwen, minzamen en toch zoo eenvoudigen makker, die EUGEN steeds voor hen is geweest. Zijn aandenken zal allen heilig blijven.

Mijn Jesus, barmhertigheid. 300 dag. afl.
R. I. P.

Druk. Jules Emmers. Willebroeck Tel 316

Het nationaal kampioenschap voor kano's werd in het kanaal te Willebroeck betwist. Het eindschot heeft weerklonken, twee scheepjes hebben bijna gelijktijdig de lijn bereikt. Uit "De Stad – juli 1935"

De Willebroeksche zwemclub had zondag j.l. zwemwedstrijden in het kanaal ingericht.

Deze moesten onder niet al te gunstige weeromstandigheden betwist worden.

⇐ Foto : de heeren aan slag tijdens de 2.500 meter

(Uit publiciteitskrant van 7/8/1936)

De zwemwedstrijden in het kanaal te Willebroek:
de aankomst der dames :

Mej. Jacobs van A.Z.C. werd eerste. ⇨

(Foto's uit de "Publiciteitskrant" van 7/8/1936)

Wordt vervolgd

G. Van Auwenis

Beelden uit vervlogen tijd – 1903

Rare beelden ergens aangetroffen in Tisselt. Wie kan ons helpen?

Wie weet waar deze zich nu bevinden en wat de betekenis er van is of was?

Louis Vervloet

De eretekens van Madame Louis De Naeyer

De eretekens van de echtgenote worden goed bewaard en uitgesteld in een glazen kastje. Het groot ereteken met het blauwe lint (1) is een Chinees ereteken en kan wellicht gekoppeld worden aan het bezoek van een hoge Chinese delegatie op 6 juni 1906. Het ereteken bovenaan midden (2) is dit van Ridder in de Belgische Leopoldsorde. Onderaan links (3) is het Pauselijk ereteken "Pro Ecclesia et Pontifice" met de beeltenis van Paus Leo XIII. Onderaan rechts (4) herkennen wij het ereteken van Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw met de vermelding "virtus nobilitat" (deugd adelt).

Sommigen maken enkele persoonlijke bedenkingen : a) welk waren de merites van Madame De Naeyer om het Pauselijk ereteken "Pro Ecclesia et Pontifice" te verkrijgen? b) De eretekens van Ridder zowel in de Belgische als in de Nederlandse Orde kunnen moeilijk als hoog in rang bestempeld worden. Niettegenstaande dat de persoon van de sociaal voelende Louis De Naeyer en het bedrijf De Naeyer vooraanstaand waren in België en in het buitenland, op veelerlei gebied, is er nooit een koning of prins in het Willebroeks bedrijf op bezoek geweest.

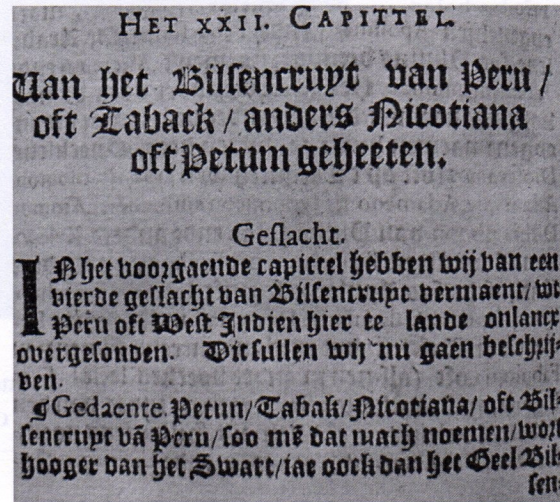
melrose@stad

Vervolg van blz 7

stotend voor de reukzin, gevaarlijk voor de hersenen, slecht voor de borst. Maar ondanks die strenge anti-inspanningen bleef roken toch alle (politieke, medische en godsdienstige) milieus rustig domineren.

Welke wetenswaardigheden vertelt bij ons de wereldberoemde Rembert Dodoens in zijn Herbarius oft Cruydt-Boeck uitgegeven “tot Leyden, Inde Plantijnsche Druckerije van François van Ravelingen” van 1608 pagina 804-808 over aard, kracht en werking van tabak (naar het eiland Tabago op de Antillen)?

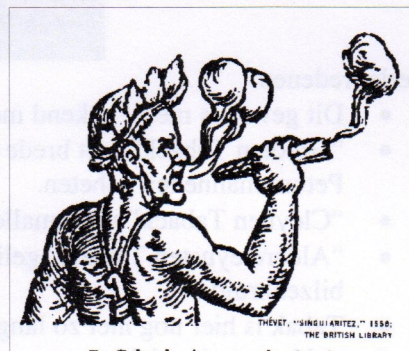
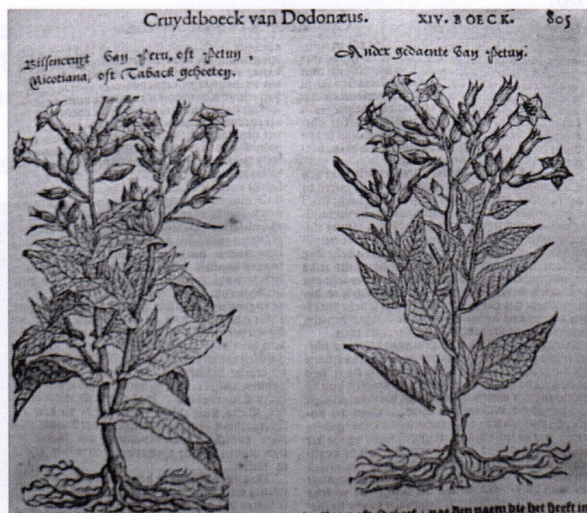
In onze contrijen is tabak rond 1600 nog niet zo lang bekend, maar blijktbaar toch al populair om

allerlei redenen.

- Dit gewas is meest bekend met de namen “taback” en “petum”.
- “Grooten Taback” met brede bladeren komt meest voor, wordt het meest geacht en wordt Petum manneken geheten.
- “Cleynen Taback” met smalle bladeren wordt Petum Wijfken geheten.
- “AldercleyNSTen Taback” gelijkt op kleine weegbree en “Vierden Taback” is het geel bilzenkruid.
- Tabak is hier nog niet zo lang bekend, maar elk jaar wordt er nu voor honderd duizend guldens verhandeld.
- De inlandse tabak is bijna zo goed en krachtig als de ingevoerde; men vindt dat “een lepelken vol van ’t versch sap den buyck seer beroert ende van onderen ende van bovenen sterckelijken suyver maeckt”. Tabak is zeer nuttig “om te suyveren ende te ontdoen ende om te genesen alle oude canckerachtige ende voortsettende zeeren, meelachtige schurfftheyt, vochte tranende zeeren, hoe quaet die ooc mogen wesen; oock alle clieren, cropsweeren, aposteunten ende swillingen, stootingen, blutsingen oft ander quetsuren der leden, de fut, rootheydt ende puckelen des aensichts, ende veel meer ander gebreken”.
- “Om het fleersijn ende alle pijnen te versoeten, ende de mage te doen teeren, striiken de Indiaenen tlichaem eerst met Olie van Olijven, oft met lampolie, ende dan leggen sij daer een verwarmt bladt op. De selve Indiaenen maecken ballekens van ghepoederde zeeschelpen, met gestooten bladeren van Taback, ende houden die in hunnen mont als sij reysen, ende blijven soo wel drij dagen lanck sonder eten oft drincken. Oft oock sij swilgen een bladt oft twee in, ende daer door vergaet hun den honger ende dorst”.
- “Sommige eten de bladers om tfleersijn te ghenesen oft oock te verhoeden”;
- “Het geneest de oude wonden ende zeeren, als men daer een gestooten groen bladt met tsap op leydt, oft tsap alleen, ende datmen wit plucksel van lijnwaet oft witte doecxkens daer op doet, tselve alle dage onderhoudende: maer men mot de wonden eerst met witten wijn oft pisse wassen, ende daer nae af droogen, eer men dat sap daer in doet”.

- “De selve Indiaenen dragen tsap van Taback in eenen horen, als sij te strijde gaen, om dat op de wonden die van vergiftighe schichten geschoten zijn, te doen; want dan en schact heur tvergift gantschelijck niet”.
- “Tselve sap op de beetten van dulle honden geleydt, geneest die, alsset daer strax op gedaen wort.
- “men seydt ooc dattet de wratten verdrijft”.
- Innemen van sap met honing gemengd of een siroop ervan met suiker “gheneest de corticheydt op de borst, ende moeylijck herhalen des adems: ende den hoest., ende doet de fluymen losen ende voortcomen”.
- “Men geneest ooc den Carbonckel oft pestige kole met dit sap, ende men doet daer mede het vleesch groeyen in alle oude zeeren, ende sweeringen aen den neuse, insonderheydt die van de Pocken comen”.
- “Taback bladers verdrijven de pijn van de mage, van den buyck, ende van de moeder, insonderheydt van coude ende winden veroorsaect, warm opgeleydt, oft op den navel gebonden. De selve zijn oock goet op de mage geleydt, als iemant te veel geten oft gedroncken heeft. Deselve op coude geswillen, met groot ieucksel, ende op de cackhielen warm geleyt, genesen die”.
- Droge bladeren worden “meest ghebruyct om te branden, mits de selve in een hozenken oft pijpken aen d’een eyndt ontstekende, ende den damp oft roock door het ander eyndt inden mont ontfangende.
- Sommige leggen de gedrochde bladers op heete colen, ende ontfangen den rooc door eenen trechter in den mont, thoof wel ghedeckt zijnde: ende daer door worden sij soo grooten hoop vochtichedenlangs den mont quijt, dat hun lichaem daer af soo mager wort, al oft sii lange gevast hadden; Daer mede verhoppen sommighe de eerst beginnende watersucht te genesen, ende al de gene die dempich zijn, ende de longersucht oft den ouden hoest hebben, oft alleen vercoudt zijn. Het opstijgen van de moeder wort oock genesen, als sij dien roock in de vrouwelijckheydt ontfangen. Ende de gene die flauw geworden zijn, comen tot hun selven, als sij door den mont oft neusgaten den roock van dese batnende bladers ontfangen”.De inwoners van Florida zeggen dat hun door de rook van de bladeren “den honger ende dorst vergaet, de crachten vernieuwt worden, den geest verheugt, ende de herssenen met een vrolicke dronkenschap gevult worden. Oock plegen sommighe slaven ende arbeyders in Indien ende Spaegnien , als sij moede van werken zijn, deen roock van Taback te ontfangen, oft (soo men seydt) te drincken, tot dat sij daer van neder vallen: ende als sij wacker worden, zijn sij van alle vermoetheydt verlost ende wederom vrij”.
- **“Maer Dodonaeus heeft ons ghenoech vermaent datmen tgebruyck van desen roock de stercke mensen soude laten, ende de weecke (als vrouwen ende kinders) tselve ganstscheliic verbieden. Want men bevint alle dagen dat de vrouwen ende teere jongmans oft oude lieden, die dat meer door aelwaerdicheydt dan door noot gebrycken, daer van een cranckheydt der herssenen ende der oogen behouden”.**

Wordt vervolgd

door Leon Bernaerts

Kennen wij ze nog onze BUREN, onze LAGE LANDEN bij de zee, hun GESCHIEDENIS, hun WEL EN WEE en het ontstaan van BELGIE ?

In het boek 'Kort Begrijp der Oude en Nieuwe Geographije' door Johan Hubner, tweede druk, uitgegeven in 1711 door Nikolaas ten Hoorn te Amsterdam vinden wij een mooie beschrijving van de toenmalige Nederlanden, de 17 Provinciën met zijn verdere onderverdelingen en bijzonderheden (blz. 139 tot 200).

De opdracht van het boek luidt als volgt: 'Den Heere Abraham Bogaert, uitmuntent dichter en kenner der Grieksche en Romeinsche aloudheden, en Nederduitsche taale, miitsgaders der Historiekunde, werd dezen tweeden druk van het Kort Begrijp der oude en nieuwe Geographije, ofte eene beknopte onderwijzinge der land en kaartkennis, verhandelt in eene beschrijvinge van de geheele vlakke des aardboodems, &c. van den Heere Johan Hubner, rector in de doorluchtige schoole te Merseburg. Met dezelve eerbiede en achtinge als de vorige opgedragen in erkentenis van vorens genotene, en opbouw van nadere vriendschap, door zijn Ed. vriend N. ten Hoorn'.

Hierna het 6de vervolg van de overgenomen beschrijving van de Nederlanden:

VI. GELDERLAND.

XXVI. Geleentheit van het Hertogdom GELDERLAND.

Van het Hertogdom GELDERLAND, komt hier, maar een gedeelte van vieren, te pas: het welke beoosten *Braband* leit, aan *Duitschland*: van het geheele *Gelderland* gansch afgescheiden; door tusschen koomen van *Braband* en *Kleev*.

XXVII. Wien het Hertogdom GELDERLAND toebehoort.

De Spanjers en Nederlanders hebben zich daar ingedeeld.

I. De Spanjers behoort

Het gedeelte tegen 't zuiden, leggende in de kaart beneden, gemeenlijx *OpperGelderland*, in 't Latijn GELDRIA SUPERIOR, genaamd.

Het QUARTIER van ROERMONDE, eigenlijk nuw, door de bontgenooten van *Karel de 3*, koning van *Spanjen*, in bezit genoomen, begrijpende

1. GELDER, in 't Latijn *Geldria*, de hoofstad, geevende de naam des lands: gelegen vast in 't midden, tusschen de *Maas* en *Rijn*: is een gewichtige vesting, en klein stedeken; in een moerig gewest leggende, van naatueren sterk: strekkende tot beschutting van *Neederland*, teegen de kant van *Diutschland*, en door de bontgenooten, in den jaare 1703, veroverd.

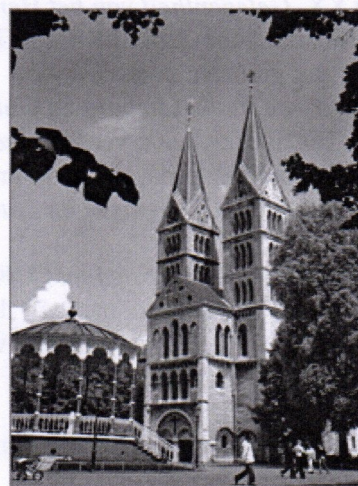
2. VENLO, in 't Latijn *Venloa* off *Venlona*, een taamelijk groote, en wel gesterkte stad, aan de *Maas*, door de Neederlanders veroverd in het jaar 1702.

3. ROERMOND, in 't Latijn *Ruremunda*, een sterke stad, gelegen aan de *Maas*, ter plaatse daar de rivier de *Roer* in de zelve stroomt, mede door de Neederlanders in het jaar 1702, veroverd. De bisschop behoort onder den aartsbisschop van *Mechelen*.

4. S.STEVENSWAARD, in 't Latijn *Stephanoverda*, een gesterkt eiland, in de rivier de *Maas*, met een klein sterk stedeken, off een groote schans, van de zelve naam: gemeenlijx het *Fort S. Stevenswaard* genaamt; zijnde wijders een gewichtige doortocht, welke de Neederlanders mede in den jaare 1702, veroverd hebben.

II. De Neederlanders behoort

al het overige. En dewijl het geen ver-overde plaatsen zijn, alzo het halve hertogdom *Gelderland*, van den beginne aff, onder de *zeven Vereenigde Provinciën* behoord heeft, zal in het hoofdstuk, aangaande de zelve, daar van gehandeld worden.

Roermond

VII. LIMBURG.

XVIII. *Gelegentheit van het Hertogdom LIMBURG.*

Het hertogdom *Limburg*, is gelegen aan d'overzijde van de *Maas*; weshalven het ook, het LAND van

OVERMAAS, in 't Latijn *Transmosana*, genoemd wort. De *provincijen*, welke daar aan grenzen, zijn

1. Booven, en ter rechter, het hertogdom van *Gulik*.
2. Ter lincker zijde, en beneeden, het bisdom van *Luik*.

Het is verdeeld in een Hertogdom, Graafschappen, Heerlijkheeden, Bannen.

(Zie de kaart bij *Jaillot*.)

XXIX. *Wien het Hertogdom LIMBURG toebehoort.*

Hier bezitten de Fransche niets eigen: maar de Spanjers, en Neederlanders, hebben zich daar in gedeeld:

I. *De Spanjers behoort.*

Het gedeelte 't geen ter rechter hand, aan het hertogdom van *Gulik* grenst. Hier in leit LIMBURG, met een hertogdom: in 't Latijn *Limburgum*, de hoofstad, op een rotse gesticht. Voor dezen, mach zij een goede stad geweest zijn: doch in den jaare 1677, hebben de Fransche de zelve met het kasteel vernield. Naderhand is het kasteel weder gesterkt, en in het jaar 1703, door de Neederlanders veroverd.

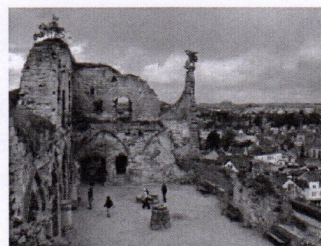
II. *De Neederlanders behoort.*

Het gedeelte, 't geen ter lincker hand, aan de *Maas* leit, zijnde de beste plaatsen

1. VALKENBURG, met een heerlijkheit: in 't Latijn *Falconis Mons*, bij de Fransche *Fauquémont*, een stedeken, 't geen in de voorige oorlog een treurig lot heeft gehad.

2. WIJK, in 't Latijn *Vicus*, gelegen aan de *Maas*, tegen over de vermaarde vesting *Maastricht*, daar het gemeenlijx, als een gedeelte van gerekend wort.

3. DALEM, met een graafschap; in 't Latijn *Dalemum*; voor dezen een sterk stedeken, met een kasteel; doch in de voorige oorlog gantsch verwoest.

Valkenburg - Ruïne

VIII. LUKSEMBURG.

XXX. *Gelegentheit van het Hertogdom LUKSEMBURG.*

Het hertogdom LIKSEMBURG is gelegen, tusschen de *Maas* en de *Moezel*. De *provincijen*, welke daar aan grenzen, zijn

1. Boven, *Luik*, *Limburg* en *Gulik*.
2. Ter lincker, *Luik*: verder, *Naamen*.
3. Ter rechter zijde, het keurvorstendom *Trier*.
4. Beneden, *Champagne* en *Lotharingen*.

XXXI. *Wien het Hertogdom LUKSEMBURG toebehoort;*

Dit schoone hertogdom, heeft de koning van *Franckrijk*, altijd zeer in de oogen gestoken; gelijk hij daar dan ook, een goed gedeelte van, heeft vermeersterd. Volgens d'inhoud der *Rijswijksche vrede*, staan de zaaken aldus,

I. *De Spanjers hebben*

1. *Luksemburg*. 2. *Chinij*. 3. *Bastogne*. 4. *S. Veit* 5. *Vijande*.

II. *De Fransche hebben*

1. *Montmedij*. 2. *Diedenhooven*. 3. *Ivoix*. 4. *Damvillers*. 5. *Marville*. 6. *Stenai*. 7. *Roodenmacheren*.

§. *Verdeeling van LUKSEMBURG*

Het wordt verdeeld

I. In het WALSCHE LUKSEMBURG, *Quartier Wallon*; en ook *Arduenna*, van 't naastgeleegen bosch, zoo genoemd.

II. In het DUITSCHE LUKSEMBURG, *Quartier Allemand*; anders *Flamenna* gezeid.

En voorts in een meenichte smaldeelen verdeeld: als

Seingneurijen, dat is Heerlijkheden.

Prevostees, dat is Markgraafschappen.

Comtes, dat is Graafschappen.

Terrees, dat is Lantschappen.

(Zie de nieuwe kaart van N(icolaus) V(isscher)).

I. In het WALSCHE, zoo genoemd; om dat het, naast naa de kant van Franckrijk, gelegen; de Walsche Fransche taal gebruikt:

Daar zijn

1. BASTOGNE off BASTEN-ACH, in 't Latijn *Bastonacum*, een reedelijke stad: om haar vermaarde jaarmerk,, *Parijs* in *Arduenna* geheeten.

2. CHINIJ, in 't Latijn *Chiniacum*, een taamelijk graafschap, daar de koning van *Franckrijk* groote eischen op gemaakt heeft: doch eindelijk, is het aan de Spanjers weder ingeruimd. Doch nuw in de Fransche macht.

Bastenaken – Bastogne - Memorial

3. IVOIX, in 't Latijn *Epoisus*, een klein stedeken, niet wijd van *Montmedij*, naader aan *Mouzon* en *Sedan*, zedert den jaare 1662, het *prinsdom van Carignan* genaamd.

4. MONTMEDI, in 't Latijn *Mons Medius*, een schoone bergvesting, welke noch voor de *Pyreneeische vrede* ver-ooverd is.

5. STENAI, in 't Latijn *Stenacum*, een schoone vesting, leggende op de grenzen dicht bij *Montmedij*; aan de *Maas*, doch wordende tot *Lotharingen* gerekend.

6. MARVILLE, in 't Latijn *Martia Villa*: eigenlijk in *Lotteringen*; en naa aan *Montmedij*: en

7. DAMVILLERS, in 't Latijn *Damvillerium*, derde halve ner bewesten de *Maas*, in *Lotteringen* omslooten: in moerassige plaatsen en gesterkt; zijn taamelijke stedekens, mede uit oorzaak der *Pyreneeische vrede* afgestaan.

II. In het DUITSCHE, zoo genoemd; om dat het naast naa de kant van *Duitschland* geleegeen, onlangs noch de Duitse taal hebben gebruikt. Daar zijn

1. S. VIJT, in 't Latijn *Fanum St. Viti*, een lustige, ruime en bemuerde stad, en

2. VIJANDE, in 't Latijn *Vienna*, tusschen bergen en rotsen gesticht, behooren tot d'*Oranjsche* erffenis.

3. LUKSEMBURG, in 't Hoogduitsch *Lutselburg*: in 't Latijn *Luksemburgum* off *Luceburgum*: een treffelijke vesting, ten deele op hooge klippen gelegen, ten deele in de leechte: welke in den jaare 1684, door de koning van *Franckrijk*, in volle vrede wechgenomen, en in het twintigjarige bestand, behouden wierd: doch naderhand is zij, met alle de sterkten, aan de koning van *Spanjen* weder gegeven.

4. RODEMACHEREN, een klein stedeken met een kasteel, niet verre van de grenzen des hertogdoms *Lotharingen*: behoort den markgraaf van toe.

5. DIEDENHOVEN, in 't Latijn *Theodonis Villa*, bij de Fransche *Thionville*, mede een goede vesting, gelegen aan de *Moezel*, en voor de *Pyreneeische vrede* in de handen der Fransche geweest.

XXXII. *Geschapentheit van het Land in de SPAANSCHNE NEEDERLANDEN.*

1. Het land heeft geen gebrek: want het is vruchtbaar; is zeer wel gelegen, tot den koophandel; en door en door met groote, fraaije, sterke, en volkrijke steden vervuld.

2. Ondertusschen, gelijk dit land zo lange jaaren het tooneel van zo veele bloedige oorlogen is geweest, kan men lichtelijk beseffen, hoe het gantsche land doorgewroet moet weezen; dewijl men,

Vervolg blz 20

Burgemeester August Van Landeghem van Willebroek zette recht wat burgemeester Graaf de Buisseret de Blarengchien van Breendonk verknoeide.

Grove vergissing bij het verkiezen van een nieuw schoolhoofd te Breendonk

Burgervader

Pratende over gemeenteverkiezingen vroeger en nu kregen we van prof. Herman Mertens een brief te lezen die de feodale toestanden van rond de eerste wereldoorlog treffend illustreert.

De vader van de Leuvense teoloog, Amandus Mertens, was in die tijd onderwijzer te Breendonk. Toen daar in 1920 een nieuw schoolhoofd moest worden benoemd, werd Mertens' kandidatuur gesteund door pastoor Somers. En de burgemeester beloofde aan de pastoor, deze kandidaat te doen verkiezen door de meerderheid die hij aanvoerde.

Nu was die burgemeester, graaf de Buisseret de Blarengchien, een Franssprekende kasteelheer die meestal in Brussel verbleef en van daaruit zijn gemeente dirigeerde! Hoe goed de burgervader zijn Breendonkse kinderen kende, bleek toen in de gemeenteraad over de benoeming moest worden gestemd.

Tot groot jolijt van de tegenstanders vergiste de graaf zich van naam en stemde met de oppositie mee.

Toen de burgemeester zijn vergissing bemerkte, schreef hij, vanuit Brussel, in kreupel Nederlands, een nederige brief aan Amandus Mertens, ten einde zich te verontschuldigen: "Ik vraag uw op mij niet te kwaad te zijn voor deze missing, voor dewelke ik het grootste spijt heb ...". Maar vader Mertens zat, zoals het heet, met de gebakken peren.

"Vervolg van de geschiedenis?" vertelt zijn zoon Herman. "Vader, tout bon catholique qu'il était, werd aangesteld te Willebroek, dank zij de socialistische burgemeester Van Landeghem, die van de hele zaak op de hoogte was en die haar vanuit zijn rechtvaardigheidsgevoel goed wilde maken". (gd)

Uit : De Standaard 23-11-1982

Hier even ter verduidelijking de tekst van de brief van graaf de Buisseret de Blarengchien :

Brussel 10de November 1920
43 Paleisstraat

Mijnheer Mertens

Ik kom uw zeggen; het groote speyt dat ik heb; voor wat gisteren gebeurt is; voor de benoeming eene hoofdonderwijzer.

Ik was vast en zeker van gevoelens, voor uw te stemmen; en hadde het nog s'morgens aan Mijnheer de Marré gezegd; ik hadde het ook dikwyls aan Mijnheer Pastoor gezegd ook aan andere personen. Maar ik weet niet welke missing dat ik in mijn hoofd hadde; op het oogenblik te stemmen, met den naam van Mijnheer Moeyersons op myn stembrief te zetten, in plaats uwen naam. Het was te laat, als ik op gedacht heb dat ik deze missing gedaan hadde; daer het stembrief al in het bus was; zonder deez zoude ik mijn stembrief vernietigt hebben en een ander gemaakt. Ik hadde aan het gemeenteraadsleden voorgesteled; de brieven en lijsten dermaatschapien niet te lezen of naar te zien om de besprekingen der naamen der candidaten te vermijden. Zij hebben met mij accoord geweest; en ik heb in het plaats het hier bijgevoegde papier gelezen.

Nog eens, ik vraag uw op mij niet te kwaad te zijn voor dezen missing; voor dewelke ik het grooste spijt heb.

Gelief Mijnheer Mertens; mijne beste groetenissen te aanvaarden

Graaf de Buisseret de Blarengchien

Ik zeg uw recht uit wat gebeurt is; dat ge zoude; tegen den dezen die voor uw gestemd heft; ik weet het niet; niet kwaad zijn.

Fotocopie van originele brief:

Brussel 10de November 1920
53 Paleis Straat

Mynheer Hertens
Ik kom uw zeggen, het groote spijft dat ik heb, voor wat gisteren gebeurt is, van de benoeming ene hoofdonderwijzer.
Ik was vast en zeker van gevoelen, voor u te stemmen, en hadde het nog s' morgens aan Mynheer de Marri gezegd; ik hadde het ook dehvylt aan Mynheer Pastoor gezegd, ook aan andere personen. Maar ik weet niet welke missing dat is en ja loof hadde; op het oogenblik te stemmen met den naam van Mynheer Moeyersons op myn stem brief te zetten, en plaats enen naam. Het was te laat, als ik op gedacht heb dat ik deze missing gedaan hadde; dat de stembrief al in het bus was; zonder dez zoude ik myn stembrief vernietigt hebben en een ander gemaakt.
Ik hadde tussen het gemeenteraadsleden voorgesteld; de buuren en lijs ten der

maatschappjen niet te lezen of naar te zien om de besprekingen der naamen der Lande daten te vermijden. Zij hebben met mij ac- coord gen eest, en ik heb in het plaats het hier bygevoegde papier geligen.

Maag eens, ik verag uw op mij niet te kwed te zij voor deze missing, voor demelke ik het groote spijft heb.

Gelief Mynheer Hertens, myne beste groeten te aanvaarden

Graaf de Brussel de Blarenghien

Te zij uw, recht niet wat gebeurt is; dat ge zoud e. tegen den degen die voor uw gestemd heft. ik weet het niet, niet haad zijn.

G. de B.

Vervolg van blz 17

voonaamentlijk in *Flaanderen*, tot verscheidene maalen aardwallen (off *linijen*) van ettelijke mijlen, van d'een stad tot aan d'andere, opgeworpen heeft.

XXXIII. *Godsdienst in de SPAANSCH E N E E D E R L A N D E N*.

1. Daar de Spanjers en Fransche te gebieden hebben, is alles de *Roomsch pauzelijke* dienst togedaan.
2. In de voorgaande eeuw, ontstond in deze *Spaansche Neederlanden* een scheuring, welkers aanhangers, naa des zelfs stichter, *Jansenisten* genoemd wierden; en in zekere zaaken; van de *Roomsche leere* affweeken: doch zij wierden, door de paus, en de Jesuwijten, zodanig vervolgd, dat zij tegenwoordig geweldig onderdrukt zijn.
3. Maar daar de Neederlanders te gebieden hebben, wort allerhande Godsdienst geleeden.

Wordt vervolgd

door Leon Bernaerts

VAERTLINCK versus VAARTLAND

Misverstand dat toch even dient rechtgezet te worden

In het tijdschrift of reclameblad "Publinieuws" van woensdag 30 april 2008, bladzijde 12, verscheen een tekst over 'Vaartland al 50 jaar een begrip'

Dat de benaming Vaartland al geruime tijd bestaat trekken wij niet in twijfel. Evenmin als dat er Vaartlander-bier op de markt is, dat vakantiegenoegens Vaartland bestaat, dat er een VVV Vaartland is, enz...

Maar, dat de laatst gekende telg van Vaartland de Genealogische en Heemkundige kring "Vaertlinck" zou zijn dat is een grove vergissing of misvatting.

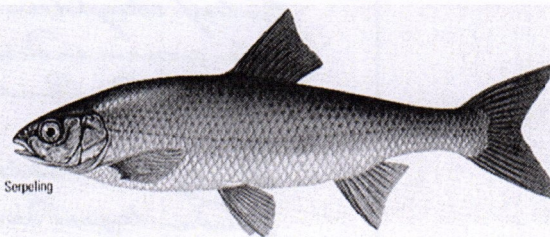
Bovendien werden de bezittingen van de heemkundige kring Vaartland via een notariële akte overgemaakt aan de heemkundige kring van Londerzeel door wellicht de laatste bestuursleden (Fr. C.en S. D.B.) van Vaartland. Deze kring werd ontbonden en opgeheven.

Vaertlinck heeft hoegenaamd niets te maken met het begrip Vaartland.

Van waar de naam 'Vaertlinck'?

De naam Vaertlinck is een samenstelling van de woorden "vaert" en "linck". Een ling of link is de afkorting van de "serpeling" of "serpelink". Een serpeling⁴ was een vis die vroeger nogal voorkwam in de vaart alsmede in stromen en rivieren (op heden een beschermde vissoort). Doch de vissers van weleer vonden die naam serpelink te moeilijk om te onthouden en zij maakten er dan maar gemakkelijks halve een "linck" van en een 'linck in de vaert' werd een 'vaertlinck'.

Onze Genealogische en Heemkundige kring werkt vooral rond het cultureel patrimonium, de heemkunde en het erfgoed en brengt tevens allerlei feiten en gegevens over de geschiedenis van Willebroek en omgeving en behandelt uiteraard ook thema's omtrent de vaart. Het is dan ook niet moeilijk om te begrijpen dat in dit perspectief onze kring als naam deze korte, bondige maar ook treffende volksnaam "VAERTLINCK" heeft gekozen.

⁴ Zie : "Zoetwatervissen herkennen en benoemen" (blz. 70) door Uwe Hartmann. Uitgeverij The House of Books, Vianen/Antwerpen

“De Kerk op den Rijweg”

De secretaris kwam zeggen:

Monseigneur, 't is de afvaardiging vrouwen van den Rijweg.

Laat ze binnen... antwoordde de Bisschop.

En ze kwamen binnen.

'n Dozijn, uit de werkende klas en uit den middenstand..., vrouwen en dochters van kleine boerkens, van werklieden uit de papierfabriek, uit de ijzergieterij, uit de cokesfabriek.

De voorste nam het woord:

Ziet ge, Monseigneur, we zouden gaarne 'n kerk willen hebben op den Rijweg. We wonen 'n dik half uur van Briendonk.

'n drie kwartierkens van Wildebroek. Voor den catechismus van onze kinderen, voor de begrafenissen, voor het mishooren en communiceren op Zondag, bij 'nen trouw of 'nen doop, is het heel wat gezegd. We hebben dan ook 'n comiteit samengesteld, geld bijeengeraapt, grond gekocht, en d'er zijn tien duizend frank om te beginnen... Voor de rest betrouwen we op God en op U, Monseigneur.

*

Ze had het ferm afgelapt, simpel maar goed.

De Bisschop bezag haar een minuut of twee, en ook de andere vrouwen. Opeens zei hij:

“Zijn er geen mannen op de Rijweg?”

“Jawel, Monseigneur.”

“Waarom zijn ze niet gekomen?”

“Och... in de week moeten ze werken... Enne, Monseigneur, ge kent de mannen: ze zijn eigenlijk niet slecht, maar z'hebben schrik.

Ik zou juist willen dat ze durven!... Ik zal hun geen priester geven, als ze hun onverschillige en misprijzende houding tegenover den pastoor niet laten varen... Een priester is geen weeldeartikel, de menschen moeten er van profiteeren.

Monseigneur, op den Rijweg is anders werk genoeg voor een pastoor.

Beloof ge dat, op den dag dat de eerste steen gelegd wordt de meeste mannen van den Rijweg zullen tegenwoordig zijn?

We beloven het.

In orde!... Ik zal komen.

*

De heele Rijweg was bevlagd en met groen versierd.

Heel den omtrek was daar, 'n tweehonderd mannen stonden rond den Bisschop geschaard.

De nam het woord: “Vrienden, ik begrijp het dat ge een kerk wilt. Zonder godsdienst zijn de menschen, bijzonder de brave menschen, de ongelukkigste van alle schepselen. De godsdienst geeft kracht en hoop. Ik leg den eersten steen van uw kerk, opdat ge zoudt sterk zijn in de bekoringen van den tegenslag... opdat ge zoudt weten dat uw eigenlijk vaderland niet hier beneden is, maar daarboven, dat in ons een onsterfelijke ziel leeft en dat wij deze ziel moeten zalig maken.

We gaan dus allemaal gelijk werken om uw kerk gebouwd te krijgen... Maar... eerst moet ik u een vraag stellen... Beloof ge, dat ge van deze kerk zult gebruik maken...?

*

Als een kreet galmde het antwoord: Ja!

...En dat g'er niet alleen zult komen voor huwelijk of begrafenis, maar ook elken Zondag?

“Ja, Monseigneur.”

Beloof ge, dat ge menschen van goeden wil zult zijn?

“Ja, Monseigneur.”

Dan, in naam van den almachtigen God en tot Zijn meerdere glorie... leg ik dezen eersten steen van de kerk die ge voor u wilt hebben... Ge zult er naar toe komen... Ge zult er uw kinderen naar meebrengen,... ge zult ze beschouwen als een eersten thuis... En als ge in moeilijkheden zit, zult g'er de noodige kracht komen opdoen bij O.-L.-Heer, den vriend van de kleinen en van de nederigen.

Dan nam de Bisschop het truweel en sloeg er drie keer mee op den dikken kareelsteen, wenkte den man die dichtst bij hem stond en gaf hem het truweel.

De vent klopte er mee op den steen.

En na dezen, kwamen al de mannen van den Rijweg en klopten op den steen.

Ik zag het van verre af en men dacht dat ik de woorden van O.-L.-Heer hoorde: "Gij zijt Petrus, dat is steenrots, en op deze steenrots zal ik mijne Kerk bouwen".

Naar P.E.

F.G

Uit: *Onze plicht* van zondag 26 november 1935.

Paul Cools

Cronologisch verloop van de Oorlogsgebeurtenissen 1914-1918 te Willebroek en omstreken

Eerste hooggetuigeverslag

Hierna volgt een beknopt overzicht van het verslag over de oorlogsgebeurtenissen voor Willebroek en omliggende. (Nauwkeurig bijgehouden en neergeschreven door een onbekende getuige). Zo bestaan er twee verslagen van dit gebeuren die omzeggens hetzelfde vermelden en waarvan wellicht de opsteller dezelfde persoon is die zijn eerste verslag eens heeft nagekeken, duidelijker heeft geschreven en bepaalde correcties heeft aangebracht.

2 augustus 1914 : - opening van de plaatselijke jaarlijkse kermis.

- De feestelijkheden en vermaken worden geschorst ingevolge de spannende toestand en het binnenroepen van de laatste militieklassen.

3 augustus 1914: - Om 8 uur s' morgens bellen en schuifelen de sirenes in de fabrieken De Naeyer, de klok stormt in den toren, het dorp staat in rep en roer.

- De werklieden van de fabriek worden opgeroepen om gereedschappen in ontvangst te nemen en naar het Fort van Breendonk te gaan werken alsmede aan de Redoute op de Letterheide.

- De kermisfeesten worden opgeschort en er komt een oproep vanwege de Burgemeester aan alle weerbare mannen om aan de versterkingswerken te helpen.

- De burgerwacht, de politie en het pompierkorps handhaven de orde.

4 augustus 1914 : De proclamatie aan het Belgische volk maakt indruk en Willebroek levert 35 vrijwilligers.

- Het afbranden en neerleggen van huizen, bomen, heg en haag in de richting van Tisselt, Breendonk, Liezele en Lippelo. Dit gebeurde door onze eigen Belgische troepen.

5 augustus 1914 : Er wordt door de Belgische troepen bevel gegeven de "Reyweg" af te branden.

- om 2 uur 's morgens worden de bewoners uit hun slaap gewekt mey get bevel om tegen 6 uur hun woningen te verlaten.

- Rond 8 uur staan reeds meerdere huizen in lichter laaie.

6 en 7 augustus 1914 : Maatregelen worden getroffen om daklozen te huisvesten en soldaten in te kwartieren. Op deze momenten noteerde men ook de zelfmoord van HERMANN John, een Duits onderdaan.

9 augustus 1914 : Op bevel van Kolonel VAN WEYERBERGHE, wordt ten westen van de vaart, het zuidelijk gedeelte van Willebroek volledig gesloopt.

- 197 woningen worden vernield (Palingstraat, Tisseltsesteenweg, Westdijk, Oude Dendermondse baan, Vooruitgangstraat en Breendonkstraat.

- Langs de oostzijde wordt het gebied tussen Heindonk en de vaartoever onder water gezet.
 - Men gaat over tot het inrichten van soepbedeling.
 - Betreurenswaardige bevallen doen zich voor : vluchtelingen worden als spionnen aanzien en menigeen deerlijk mishandeld door de Belgische troepen.
De proclamatie van de minister van Binnenlandse zaken stelt paal en perk aan die misgrijpen.
- 16 augustus 1914 : Er worden doorgangskarten afgeleverd tot het verkeer binnen de versterkte stelling.
- 19 augustus 1914 : De koning rijdt per auto de Mechelsesteenweg op en kreten van "Leve de Koning" galmen door de straat. De koning maant tot stilte aan.
- De Belgische militaire bevolking groeit steeds aan. De jongensgemeenteschool wordt belegd.
 - In de magazijnen worden allerhande artikelen opgeëist.
- 20 augustus 1914 : Uitgeput door de voetmars komen hele regimenten de Mechelsesteenweg opgedraafd.
- Onze soldaten worden allerhartelijkst onthaald door de bevolking. Er spelen zich aandoenlijke tafereeltjes af.
 - 's avonds doet zich een onbeschrijfelijke paniek voor : een vals alarm werd gegeven als zouden de Duitse troepen in aantocht zijn.
Velen wijken uit naar rustiger oorden.
- 22 augustus 1914 : 200 rijwielen worden ter beschikking gesteld van generaal Ruwet.
- vluchtelingen van Eppegem, Weerde, Zemst, Mechelen, Leest, enz. komen toegestroomd in een eindeloze stoet en dit met allerlei voertuigen.
Zij worden in het dorp van Willebroek zo goed mogelijk ondergebracht.
In de gebouwen van de werven Victor Dumont alleen al zijn er niet minder dan 1000 vluchtelingen.
De schoollaken en zalen zijn volledig volgepropt.
Op dit ogenblik bevinden er zich in de gemeente Willebroek zo rond de 5.000 soldaten en ruim 2.000 vluchtelingen.
- 24 augustus 1914 : Verscheidene Duitse dragonders (lichte cavalieristen) zijn gedood in de nabijheid van Leest en de gekwetsten zijn naar Willebroek gebracht naar de infirmerie van de firma De Naeyer.
- De maatregelen in verband met paspoorten en de politiebevelen van alle aard drijven het geharrewar ten top.
 - De orders van de schildwachten worden verschillend uitgevoerd en men weet waarlijk niet meer waaraan zich te houden.
 - Een Duits luchtschip (Zeppelin) zweefde vannacht over het dorp. Menig geweerkogel werd er naartoe gestuurd.
Vanuit het luchtschip wordt de beschieting met machinegeweervuur (metrailleur) beantwoord.
- 26 augustus 1914 : Er valt een heldendaad te noteren van koporaal Trésignies aan de Verbrande brug. Trésignies was te Willebroek ingekwartierd.
Een vermist soldaat komt in zijn kwartier terug, men loopt hem tegemoet en omhelst hem.
Een schot knalt en treft de dochter des huizes (Martha Weymiers). Soldaat Tallier had in de drukte zijn geweer vergeten te vergrendelen.
- 27 augustus 1914 : Het klooster gebruikt als verbandhuis wordt in regel gebracht en door het leger als veldhospitaal geselecteerd voor de 5de Divisie.
- Een strategische baan zal aangelegd worden van aan de Scheldeboorden te Bornem tot aan het station van Willebroek weliswaar achter de forten weg.
 - De gemeente Willebroek stelt bestendig ruim 2.000 man ten dienste van de genietroepen.

- 1 september 1914 : een 200-tal Belgen, door de Duitsers vrijgelaten na terging en ronddwalen, komt uitgeput aan. Zij worden op zijn best onthaald en geholpen.
- 2 september 1914 : Er zijn in het dorp veel vluchtelingen. Het sterftecijfer klinkt onheilspellend. Er zijn dagelijks 6 à 7 overlijdens.
Op de koop toe hebben wij over de 1.000 hoornbeesten te voeden. Er dienen zo vlug mogelijk maatregelen getroffen te worden.
Dhrn. Baron De Witte en Leon Coenen zorgen voor de uitwijking.
- 4 september 1914 : Aanval op de redoute Letterheide. De eerste schrapnells zijn in het dorp gevallen. Er worden geen ongevallen betreurd en de schade is onbeduidend.
- De bevolking van Capellen, Nieuwenrode, Ramsdonk, Tisselt en Breendonk is naar Willebroek gevlucht.
Verdwaalde kinderen worden ten allen kante opgenomen.
- 6 september 1914 : Het personeel van de lijkwagen wordt gelast de gesneuvelde soldaten te ontgraven die zich bevinden langsheen de dijk te Tisselt, over Merkezeel tot aan de Breendonkstraat. De gevonden geweren en ransels worden verzameld en binnengebracht.
Het gemeentebestuur treft maatregelen om de straten zo rein mogelijk te houden.
- 9 september 1914 : Verscheidene burgerwachten zijn bij de krijgsmacht aangesteld op het gemeentehuis om reispassen af te leveren, de rekwisities te handhaven, enz.
- Het dorp is nog slechts één versterking.
- Langs alle kanten worden verschansingen gebouwd met boomstammen of zakjes zand.
- De vluchtelingen moeten de gemeente verlaten.
- 19 september 1914 : Twee kinderen van Humbeek worden op een karretje aangebracht. Beide zijn door de vijandelijke kogels getroffen.
- 26 september 1914 : Er wordt overgegaan tot het hernieuwen van de paspoorten. Er doen zich schermutselingen voor in den omtrek van Willebroek.
- 27 september 1914 : Het fort "paft" nu en dan met een "klein kaliber" naar den vijand. Te Kapellen wordt verwoed gevochten.
- 28 september 1914 : De Duitsers vallen krachtdadig aan. Het beleg is begonnen. De bevolking beleeft veel angst. Het fort schiet geweldig en doet de omtrek daveren.
- 29 september 1914 : Het fort rommelt aanhoudend. Alle huizen en fabrieken zijn door soldaten belegd. Op het Edmond de Grimbergheplein ontploft een schrapnel. De paarden die onder de bomen staan slaan op hol en lopen de straten door, paniek veroorzakend. De burgers vluchten "Noordwaarts" zoals het bij een aanplakbrief aangeraden is.
Personeel en pensionairs verlaten het "Godsgasthuis L. De Naeyer".
Er worden zeer veel gekwetsten naar hier gebracht.
- 30 september 1914 : Willebroek wordt fel gebombardeerd. Verscheidene burgers worden doodgeschoten.
- 1 oktober 1914 : De bevolking is bijna volledig uitgeweken. Het gemeentehuis wordt door een granaat getroffen.
- 2 tot 5 oktober 1914 : Beschieting met tussenpozen. Plundering van de huizen. Er worden nog een paar burgers gedood en anderen gekwetst.
- 6 oktober 1914 : De huizen op Kreweg worden in brand gestoken. Onze troepen wijken dien avond en de oostkant van Willebroek wordt ingenomen.
- 7 oktober 1914 : Het fort weert zich steeds. Twee huizen op het Oud-Sasplein worden door het vuur van de kanonnen in brand geschoten. De spil van de spoorwegbrug wordt opgeblazen.
- 8 oktober 1914 : De voorlopige houten brug is insgelijks vernield. Duitse soldaten sluipen over de sluisdeuren, het enig overgangspunt dat niet kan worden opgeblazen, en komen zo tot in het dorp.
2 burgers worden doodgeschoten.

Omstreeks 2u30 komt een parlementariër om de overgave van het Fort te vragen, maar Commandant Wijns weigert de overgave.

Het bombardement neemt in hevigheid toe. Een burger wordt door de voorbijtrekkende vijandelijke troepen een arm afgeschoten.

s'avonds wordt het Fort omsingeld maar onze machinegeweren drijven de massa uiteen.

8 oktober 1914 : Hevig bombardement op het Fort.

De kanonballen dringen door tot in de kamers en de kazematten. Er worden soldaten gedood en gekwetst. Onder andere de bevelhebber Wijns die onder de betonblokken terecht komt.

De witte vlag wordt uitgestoken ten teken van overgave en de bemanning moet zich gevangen geven. Onze gevangen genomen soldaten worden in de richting Brussel geleid.

Commandant Wijns wordt naar Mechelen overgebracht waar hij overlijdt.

Soldaten met voertuigen van alle aard stromen door het dorp in de richtingen van Dendermonde en Antwerpen.

Bij de terugkomst wordt vastgesteld dat bijna zonder uitzondering, de deuren zijn ingestampd met kolf- of bijlslagen.

Overal dezelfde sporen van verkrachting, vitrines en ruiten verbrijzeld, alles door mekaar geworpen, meubelen losgemaakt en doorzocht, linnen en matrassen verdwenen. Allerhande huisraad op straat geworpen.

Er is een vlotbrug aangelegd op de Kraag en een overzetboot doet dienst aan de oude baanbrug.

Langs de oostzijde van de vaart staat het overeind met balen papier, stalen platen, metalen buizen, enz. waarvan barikaden zijn gemaakt.

Doortrekkende vluchtelingen misbruiken de omstandigheid met zo veel mogelijk mee te nemen. Dronken Duitsers lopen langs de straten. Anderen plunderen de huizen en laden wijn, kunststukken en andere waardevolle voorwerpen op jachten die aan de kaaimuur gemeerd lagen.

12 oktober 1914 : Politiecommissaris Cryns, bijgestaan door zijn adjunct, richt een ordedienst in met vrijwillige burgers.

Een majoor van de marinesoldaten beweert aan de commissaris dat burgers bij de aanval op soldaten geschoten hebben en dreigt Willebroek te zullen platbranden. Gelukkig vertrekken de mariniers 's anderendaags.

Er worden huiszoekingen bevolen, wat voor gevolg heeft dat veel gestolen goetijdens de nacht op straat of in de vaart wordt gegooid.

Niettemin worden dertig karren goederen ten gemeentehuize gebracht waar de eigenaars het kunnen komen opvorderen.

De commissaris leidt de huiszoekingen en de teruggave.

14 oktober 1914 : Schepen Dr. Persoons wordt door de Duitse overheid als dienstdoende burgemeester aangesteld. Dr. Persoons maakt dit bekend aan de bevolking via aanplakbrieven en raadt orde en rust aan.

Een soepbedeling wordt ingericht in de jongensschool.

19 oktober 1914 : De lijken van de gesneuvelde soldaten worden ontgraven, gekist en naar het gemeentelijk kerkhof overgebracht.

De burgerlijke overheid doet met spoed en zorg ontreinigings- en ontsmettingswerken uitvoeren.

Van oktober 1914 tot februari 1915 is Luitenant Brockmann als "Ortkommandant" aangesteld. Hij doet zijn tegenwoordigheid niet te fel gevoelen. Als opvolger krijgen wij een uiterst brutale prins, met name, Grundman, Feldwebel-luitenant, die een echt schrikbewind voert over Willebroek.

In de nacht van 12 tot 13 maart 1915 stelt men diefstal vast van telefoondraad op den ijzerenweg Boom-Willebroek. De gemeente wordt gestraft met een boete van 500 fr. De Duitse overheid beveelt het gemeentebestuur wachten in te richten tot het bewaken van de telefoonleidingen. De bewaking wordt uitgeoefend tot 24 april 1919 (?). De gemeente wordt van de geldboete van 500 fr. ontslagen.

In juni-juli 1915 worden de 71 lijken, waaronder 20 soldaten, ontgraven die op het voorlopig kerkhof in de Appeldonkstraat rustten en naar de gemeentelijke begraafplaats overgebracht. Ruim 100 veroordelingen werden tijdens 1915 geboekt.

1916 kenmerkt zich met de volgende gebeurtenissen voor Willebroek:

- inbeslagneming door de Duitsers van 10 paarden uit de gemeente tijdens de paardenmonstering van 3 oktober 1916.

- moordpoging door een Duits soldaat op een van de meiden die het kasteel De Naeyer bewaken.

- dank zij de hevige protesten van het gemeentebestuur geeft de Duitse overheid de toelating om spel en danspartijen in te richten.

14 oktober 1916 : De voorzitter der Zivilverwaltung te Antwerpen vraagt aan het gemeentebestuur de lijst der mannelijke werklozen in de gemeente. Aan zijn vraag wordt geen gevolg gegeven.

11 en 29 november 1916 : wegvoering van ongeveer 200 werklozen naar Duitsland.

In 1917 : De scholen worden op bevel van de Duitse overheid gesloten en dit om kolen te besparen.

De fabrieken werken met tussenpauzen.

Maandelijkse bedelingen aan de behoeftige bevolking, geschonken door Mme. De Naeyer.

De politiecommissaris wordt 1 dag gevangen gezet omdat er vuurwapens werden gevonden in de gemeente.

In mei 1917 : Op die dag werd een meeting belegd waar de "aktivisten" : Borms, Tack en Lambrechts het woord zouden voeren. De meeting werd door een tegenbeweging tot mislukken gebracht.

6-8-9 juni 1917 : In beslagname van een aantal huishoudelijke voorwerpen vervaardigd uit koper, tin, nikkel, geel koper, brons en rood koper.

Op initiatief van het plaatselijk komitee is er een afdeling gesticht voor Willebroek en omstreken van de "Belgische Nationale Bond tot bestrijding der tering".

Gemiddeld 225 zieken zijn opgetekend, waarvan er 125 een dagelijks eetmaal genieten in het dispensarium.

In de fabrieken werd er na de bezetting zo veel mogelijk gewerkt, doch thans ligt onze nijverheid volledig stil.

2 tot 6 november 1917 : inbeslagname van de matrassen gevuld met paardenhaar en wol.

In december worden er 600 vluchtelingen uit Vlaanderen naar hier overgebracht en gehuisvest.

1 februari 1918 : inbeslagname van al de huishoudelijke voorwerpen bevattende : koper, geelkoper en brons. De bevolking verbergt zoveel mogelijk de kunstvoorwerpen, enz. Door de Duitsers worden huiszoekingen gedaan.

Februari 1918 : Het gemeentebestuur krijgt van de Duitse krijgsoverheid het bevel om stallingen te maken voor 600 paarden. Laatstgenoemden dringen er op aan de werken onmiddellijk aan te vangen en stellen een termijn van ongeveer veertien dagen tot het afwerken der stallingen. Daar de werken niet snel genoeg vorderen wordt de gemeentesecretaris meermaals bedreigd met gevangenneming, maar deze verdedigt zich heftig tegen de Duitse overheid. Na een termijn van 2 maanden zijn de werken beëindigd. De paardenstallen blijven gedurende 2 maanden onbezet.

April 1918 : De Duitse overheid verplicht het gemeentebestuur de Franse naamplaten van de straten te doen verdwijnen. Het gemeentebestuur weigert. De gemeente wordt bestraft met afname van suiker, confituur, boter en andere levensmiddelen.

Mei 1918 : De stallen worden bezet. De meeste paarden zijn besmet met 'schurft'. De Duitsers hebben gebrek aan paardenvoedsel. Dagelijks sterven er een tiental paarden.
In de nacht van 20 op 21 mei werden uit een vliegtuig een vijftiental bommen geworpen. Twee personen werden gedood en veel schade werd aangericht.

Augustus 1918 : Een veertigtal Franse krijgsgevangenen komen in de paardenstallen aan om er te arbeiden. Zij worden goed onthaald door de bevolking. Door enige liefdadige juffers worden levensmiddelen vergaard ten voordele van de krijgsgevangenen. Na een verblijf van 3 à 4 weken hier ter plaatse vertrekken de krijgsgevangenen. Zij worden vervangen door Engelsen. Deze laatsten genieten dezelfde voordelen als hun Franse makkers.

de 260 vluchtelingen uit Noord-Frankrijk die na het vertrek van een groot gedeelte van de Vlaamse uitwijkelingen worden opgenomen, bewijzen openlijk hun tevredenheid voor het hartelijk onthaal dat hen hier te beurt viel.

Willebroek heeft voor 's lands verdediging 525 soldaten geleverd waarvan er 39 op een eervolle wijze het leven bij inschoten.

September 1918 : Een hospitaal wordt in de kinderkribbe van de firma De Naeyer ingericht ter verzorging van gewonde Duitse soldaten.

Oktober 1918 : Er worden Duitse fabrieken van Gent naar Willebroek overgebracht. Zij worden heringericht in de werkhuizen De Naeyer en in de firma "Ateliers de Willebroek". Beschadigd oorlogsmateriaal wordt in grote massa naar die fabrieken gezonden om hersteld te worden. Willebroekse werklieden worden opgeëist en naar deze fabrieken gezonden.
Een 600-tal opgeëiste werklieden uit het etappegebied wordt naar onze gemeente overgebracht om in de fabrieken te werken. Zij worden bij de burgers ingekwartierd.

Eind Oktober 1918 passeren door de gemeente vele groepen Duitse soldaten die in aftocht zijn ingevolge het verlossend offensief der bondgenoten. Te Blaasveld wordt een vliegplein ingericht. Om de aldaar staande bomen te vellen eist de Duitse overheid in onze gemeente alle boomzagen en bijlen op. De weerbare mannen worden opgeroepen om op het vliegplein te werken. Niemand biedt zich aan.

Begin November 1918 : de aftocht van de aftrekkende vijandelijke troepen wordt nog groter. Het gemeentehuis wordt door de soldaten letterlijk bestormd tot het bekomen van inkwartiering en allerhande leveringen.
Het Duits legerbestuur doet het "Godsgasthuis Louis De Naeyer" ontruimen en een veldhospitaal wordt in het gebouw ingericht.
De zieken, wezen en ouderlingen worden opgenomen in het klooster der Dochters van Maria. Slachterijen en een veldbakkerij worden in de gemeente ingericht. De scholen worden door de vijandelijke troepen ingepalmd. Het schoolmeubilair wordt door de soldaten vernield en verbrand. In de klassen en in de zalen worden zelfs paarden en hoornbeesten gestald.
Dagelijks logeren 3.000, 4.000 tot 5.000 soldaten bij de burgers en in de zalen.
De straten bevinden zich in een afzichtelijke staat van onreinheid.
De Duitsers roepen de weerbare mannen op tot het begeleiden van het vee dat bij honderdtallen uit het Etappegebied is weggenomen. Niemand biedt zich aan.
Op 11 November 1918 bericht het Duits legerbestuur dat de onderhandelingen over de wapenstilstand begonnen zijn en dat de Duitse Republiek uitgeroepen is.
De bevolking is op het toppunt van vreugde bij het vernemen dat ze nu eindelijk van het Duitse Juk gingen verlost zijn, waarmee zij meer dan 4 jaar te kampen hadden.
De Belgische driekleur wordt uitgehangen na 49 maanden onzichtbaar te zijn geweest.
Sommige Duitse soldaten waren woedend over het zien wapperen van de nationale vlag.
Wanorde heerst onder de Duitse militairen. De soldaten herkennen hun eigen officieeren niet meer.
Soldatenraden worden ingericht.

De Duitsers zijn nog altijd in volle aftocht. Al het vervoermateriaal wordt in de gemeente opgevorderd.

Op 18 November 1918 is in onze gemeente geen enkel vijandelijk soldaat meer te zien. De bevolking wacht met ongeduld al de terugkomst af van de Belgische soldaten. Nu en dan heeft zij het genoegen enkelen te mogen toejuichen.

Op 23 november 1918, in de voormiddag beleeft men de intrede te Willebroek van de eerste groep Belgische soldaten, een eskadron "Jagers te paard".

Er valt hen een geestdriftige ontvangst te beurt ingericht door het gemeentebestuur gepaard gaande met een massa volk.

De muziek speelt onophoudend.

Op aanvraag van het gemeentebestuur blijft de afdeling soldaten in de gemeente.

S' Namiddags doet de muziek een uitstap in de gemeente waaraan de soldaten en de inwoners deel namen.

Uit het Gemeentelijk Archief - Willebroek.

Door G. Mantiens en G. Van Auwenis (originele schrijfwijze werd behouden)

Reactie op het artikel "De grote geschiedenis van het kleine Vaartland, Deel 4.1 Willebroek: een kind met een naam.", in De Vaertlinck, Contactblad van de Werkgroep Genealogie en Heemkunde Willebroek, 3de jaargang, Nr. 4.

In paragraaf 4.1 van bovenvermelde artikelenreeks werd er dieper ingegaan op de naamverklaring van de gemeentenaam Willebroek, waarbij er drie mogelijke pistes werden toegelicht. Het zijn de dezelfde mogelijkheden die ook in het boek "*Willebroek, van landbouwdorp tot industriegemeente*"⁵ werden naar voor geschoven. Auteur Louis Van Beneden⁶ uit Ruisbroek stelt dat de naam Willebroek betekent: het "Broek aan de Wheelde", namelijk het Wiel of de uitloop van de Rupel.

Misschien moet de naamverklaring van Willebroek eens in een ruimer perspectief bekeken worden? Ten eerste is er de vaststelling dat er – als erg gelijklopende toponiemen - ook nog een *Willebeek* (in het plaatselijke dialect *Wullebeek*) bestaat, namelijk de grensbeek tussen de gemeenten Niel en Schelle en die uitmondt in de Rupel én de *Willecamere* te Puurs op de Vliet. Daarnaast zijn er nog andere plaatsnamen uit de regio, zij het iets minder gelijkend, die er mogelijk mee verwant zijn.

Een eerste stap om het toponiem te kunnen begrijpen is het opstellen van een zo volledig mogelijke lijst van de gekende "*Wulle / Wille*"-toponiemen uit de omgeving van de Rupel. En hierbij kan duidelijk worden vastgesteld dat het "*Wille*"-toponiem hier helemaal niet uniek is, net zoals de meeste toponiemen trouwens.

Hierna volgt nu een (onvolledige) lijst met de "*Wille*"-toponiemen uit de ruime omgeving van de Rupel, gerangschikt per gemeente en per jaar van vermelding in de archieven:

Niel

De *Willebeeksche Sluyse* (1298), *Wulebestrade* (1422), *Wullebeeksche Velden* (1440), *Wullebeeksche Velde* (1440), *Daer men gaet te Willebeecke wert* (1525), *Willebeeksche Straete* (1526), *Willebeekschen Bosch groot drie bunderen* (1530), *Willebeeksche Sluise* (1710), *Sluijse van Willebeke* (1712), *Sluys Van Willebeeck* (1719), *stuck grond de Willebeecke* (1788), *Ruisseau Le Wullebeek* (Atlas van Niel 1806), *Willebeekschen Polder* (Kerkrekeningen 1850), *Wullebeek als beek* (Poppkaart 1860), *Wullebeek als stuk land* (Poppkaart 1860), *Wullebeeck Ley* (Popp-kaart 1860). *Kwaede Wielstraat* met als varianten de *Rue Quaede Wiele* en *Kwadewielweg* en het *Quaedwiel* als een stuk land gelegen aan de *Kwaede Wielstrate*. De *Kwade Wielstraat* is een op Niels grondgebied gelegen onderdeel van de Keltische weg die Kontich met Niel, en zo verder met het latere Bornem en Sint Amands verbond. Met tussen Niel en Wintam het Keltische veer over de toen nog brede Rupel.

⁵ DE HERDT T. & RABHOOTY T., *Willebroek, van landbouwdorp tot industriegemeente*, uitgave in eigen beheer, Willebroek, 1982.

⁶ VAN BENEDEN L., *Ripula Thamera*, Drukkerij Baeté, Puurs, 1981.

In afgeleide vorm horen daar ook bij: het *Quaedbosch* en *Voorste* en *Achterste Quaeije Heyde*, ook allemaal in de buurt van de *Kwaede Wielstraat* en waaraan ze waarschijnlijk hun naam ontleenden.

Schelle

Het gehucht *Te Willebeeke* (15de eeuw), *Land te Wullebeke* (1424), *Wullebeeckhaghe* (1431), 's *Paepengoed Wullebeke te Schelle* (1433), *Wullebeecksche Bos van Selseviantsdyck tot den Ruypel* (1435), *Wullebeeckschevelden* en *Wullebeecksche Velde* (1495), (1495), *Wilveldeken* (1497), *Den Bruel geleghen te Willebeecke* (1525), *Te Willebeke* (1537), *Willebekens Broek* (1537), *Wullebeekleye* (Poppkaart 1860), *Wullebeecksche Weg* (1893), *Wullebeecksche Polder* (1893), *Wullebeek* of *Willebeek* (1893), *Het Wiel* als samenvloeiing van Rupel en Schelde (1893).

Aartselaar

Een *Bos De Willebeke Hage* (1445), *Willebekehaege* (1445), *Bos de Wullebeke* (1445), *Willebeecksche Haeghe* (1452), *Wilderbekehaege* (1491).

Puurs

De *Hoeve de Wylecamere* (1303), ook *Willecamere* op de Eikevliet onder Puurs en *Willghamervelt* (1310), *Willerhamere* (1669), *Hoeve te Wylekamer* (1669), *Wylecamer* (1669).

Pullaar (Ruisbroek)

Willaerts (1668), *Willaerts Bosch* (1668), *Willaertsbempt* (1387). Deze toponiemen blijven voor deze studie voorlopig onder voorbehoud: ze kunnen mogelijk naar een eigenaar verwijzen.

Ruisbroek

De *Wulgelei* (1844, een beek), *Waleloop* in het *Groot Broek*, *De Wael* in het *Gansbroek* (1391), *Gatwiel* (1805), *Meyswiel* (1636).

De kaart van Vandermaelen⁷ vertoont de *Kwade Wilken Dijk*, een verkleinvorm van *Kwade Wiel*. Tussen de *Kleine Hamer* en *Eiksen Amer* te Ruisbroek ligt de *Kwaede Wielstraete*.

Quaetwielkensdyck en *Quaetwielken*⁸. Dit laatste werd in 1601 omschreven als: “den dyck van aen Eyckervelt aff tot tegen 't Quaetwielken heeft altoos gestaen te onderhouden ten laste van ontrent drye bunderen genaempt den Corenelst, liggende zuytwaerets tegens den voors. Quaetwielkensdyck”. Dit wordt verklaard als “wiel” in de Vliet bij het gehucht Eikse Amer.

Blaasveld

Wielbeemd

Willebroek

Wildebroc (1180), *Willebroc* (1189), *Wildebrouc* (1190), *Weldebrouc* (1204/1264), *Wiltbrouc* (1323), *Wildebrouc* (1435), *Wildebrouc* (1480), *Willebroc* (1535), *Willebroeck* (1625).

Hier ontbreken mogelijkwijs nog de andere “Willebroek-toponiemen” die mij momenteel nog niet bekend zijn.

Samenvloeiing van Rupel en Schelde

De monding van de Rupel in de Schelde heette vroeger blijkens divers kaartmateriaal “Het Wiel” (onder andere op de kaart uit 1893⁹) of ook het “Mechels gat”. Ook in het schippersmilieu en op de scheepswerven van kleine achterboten werd er in het plaatselijke vakjargon steeds gesproken van het “Wiel”, als zijnde een gevaarlijke draaikolk waar de Rupel in de Schelde vloeit en die met de nodige omzichtigheid moest genomen worden. Vooral de kleine bootjes en achterboten die er in sukkelden hadden het moeilijk om uit de draaikolk te ontsnappen.

In Handschrift 339 van de Abdij van Sint Bernards te Hemiksem staat: “*De Schelde oft Het Wiel*” (gelegen bij het Tolhuys te Schelle).

⁷ VANDERMAELEN, *Topografische kaarten van de gemeenten van België*, Brussel, 1835.

⁸ Rijksarchief Antwerpen, Fonds Puurs, Register 1, 10v°.

⁹ STOCKMANS, J.B. & DE RAEDT, J.T., *Geschiedenis der gemeente Schelle*, Van In, Lier, 1893.

Analoog geval

Moerzeke: *den Langen Willigen Dyck aen het Heylandsche Wiel* (1669).

Wiel als soortnaam

In de omgeving van waterlopen onderhevig aan de getijdenwerking, komen veelvuldig de typische 'wielen' voor als restanten van uitspoelingen tijdens vroegere dijkbreuken. De draaikolk in de dijkbreuk spoelt met geweld het aanwezige materiaal weg, waarbij na het dichten van de dijk een grote of kleine waterplas (meestal rond van vorm) achterblijft als litteken van de voormalige dijkbreuk. Voor Niel bijvoorbeeld zijn dat het *Boomblockwiel*, het *Eerste Wiel*, het *Tweede Wiel*, het *Derde Wiel*, het *Langwiel*, ...). Een *wiel* is in dit geval duidelijk een soortnaam.

Wiel als toponiem

Een *Wiel* is uiteindelijk een toponiem dat vrij frequent opduikt in de omgeving van de Rupel en Vliet. En hierbij lijkt de riviernaam Rupel, eerder zwak naar voor te komen, want amper enkele vermeldingen zoals bijvoorbeeld de *Rupel* zelf, de *Rupene te Hellegate* (1344), een huis de *Ruypen* en een *stuck land de Ruypene* te Schelle, in *Rupelmonde* en in *Ruypenbroek Polder* onder Wintam. Te Niel heet men de Rupel in de archieven " 't Schelt" en in de volksmond gewoon " 't water". Soms vindt men ook de "Deele" als riviernaam. En wellicht is dat ook logisch want diezelfde Rupel was vóór de indijkingwerken langsheen de beide oevers van de Rupel één uitgestrekte waterplas, bijna een binnenmeer dat zich vanaf Schelle tot voorbij Blaasveld uitstreckte met als benaming het "*Wiel*". Dit wiel was bovendien een redelijk strategische barrière die ook de Romeinen hebben bekoord om er in Schelle een kamp te installeren en te Rumst een vlootonderdeel te stationeren.

Frans De Potter schrijft in zijn monografie over Rupelmonde: "*Naar men wil was de monding dezer rivier (den Rupel) vroeger van eene veel grootere breedte als gevormd zijnde van een daar ter plaatse bestaan hebbend meer tusschen Eikenvliet, Natten-Haasdonk, Rupelmonde en Brabant, welke omvang niet min dan drie mijlen besloeg en dat door opeenvolgende indijkingen en grondaanwassingen van lieverlede verdwenen is. Het was op deze uitgestrekte watervlakte dat in 1302 het bekende zeegevecht werd geleverd tusschen den hertog van Brabant en de Mechelaars, en hetwelk voor gevolg had dat Mechelen zich aan hertog Jan overgaf.*"

Mogelijke verklaring

Het lijkt er op dat het 'Wiel' de naamgeving aan beide zijden van de Rupel nogal sterk heeft beïnvloed. Dit 'Wiel' was vóór de indijking (laatste indijkingen van Ruisbroek en Eikevliet dateren van begin 14de eeuw) in het landschap manifest aanwezig, waarbij het dus niet uitgesloten is dat nogal wat toponiemen in de onmiddellijke omgeving verwijzen naar dit 'Wiel'. Met andere woorden de *Wullebeek* is de beek die vloeit naar het 'Wiel', *Willebroek* is het broek gelegen bij dit 'Wiel', *Willecamere* is een amer te bereiken via dit 'Wiel', en zo meer.

Na de volledige indijking van de Rupel of 'Wiel' verschijnen dan de samengestelde 'Wiel'-toponiemen zoals *Kwade Wielstraat* (Niel) als de straat die loopt naar het 'kwade' of 'afgedankte / verdwenen' Wiel en *Kwaed Wilkendijk* (Ruisbroek).

Naschrift

De verklaring van Willebroek, gelinkt naar dit 'Wiel' wordt dus ook in de diverse publicaties over Willebroek aangehaald naast enkele andere die toch wel minder overtuigend zijn.

Dit betoog heeft niet de bedoeling nu al de finale verklaring te geven, maar kan hopelijk eerder de aanzet zijn om hierover dieper na te denken en van gedachten te wisselen met de verschillende betrokken heemkringen én (waarom niet?) met de academische wereld, waarna de meest waarschijnlijke verklaring kan aangenomen worden.

Het is eveneens een voorbeeld om onze toponiemen niet te eng "onder de kerktoren" te interpreteren maar ze in tegendeel steeds in een ruimer verband te bekijken.

Van Dyck Victor,

Mei 2008, namens HET WIEL, Geschiedkundige studiekering Niel.

In afgeleide vorm horen daar ook bij: het *Quaedbosch* en *Voorste* en *Achterste Quaeije Heyde*, ook allemaal in de buurt van de *Kwaede Wielstraat* en waaraan ze waarschijnlijk hun naam ontleenden.

Schelle

Het gehucht *Te Willebeeke* (15de eeuw), *Land te Wullebeke* (1424), *Wullebeeckhaghe* (1431), 's *Paepengoed Wullebeke te Schelle* (1433), *Wullebeecksche Bos van Selseviantsdyck tot den Ruypel* (1435), *Wullebeekschevelden* en *Wullebeeksche Velde* (1495), (1495), *Wilveldeken* (1497), *Den Bruel geleghen te Willebeecke* (1525), *Te Willebeke* (1537), *Willebekens Broek* (1537), *Wullebeekleye* (Poppkaart 1860), *Wullebeecksche Weg* (1893), *Wullebeecksche Polder* (1893), *Wullebeek* of *Willebeek* (1893), *Het Wiel* als samenvloeiing van Rupel en Schelde (1893).

Aartselaar

Een *Bos De Wullebeke Hage* (1445), *Willebekehaege* (1445), *Bos de Wullebeke* (1445), *Wullebeeksche Haeghe* (1452), *Wilderbekehaege* (1491).

Puurs

De *Hoeve de Wylecamere* (1303), ook *Willecamere* op de Eikevliet onder Puurs en *Willghamervelt* (1310), *Willerhamere* (1669), *Hoeve te Wylekamer* (1669), *Wylecamer* (1669).

Pullaar (Ruisbroek)

Willaerts (1668), *Willaerts Bosch* (1668), *Willaertsbempt* (1387). Deze toponiemen blijven voor deze studie voorlopig onder voorbehoud: ze kunnen mogelijk naar een eigenaar verwijzen.

Ruisbroek

De *Wulgelei* (1844, een beek), *Waleloop* in het *Groot Broek*, *De Wael* in het *Gansbroek* (1391), *Gatwiel* (1805), *Meyswiel* (1636).

De kaart van Vandermaelen⁷ vertoont de *Kwade Wilken Dijk*, een verkleinvorm van *Kwade Wiel*. Tussen de *Kleine Hamer* en *Eiksen Amer* te Ruisbroek ligt de *Kwaede Wielstraete*.

Quaetwielkensdyck en *Quaetwielken*⁸. Dit laatste werd in 1601 omschreven als: “den dyck van aen Eyckervelt aff tot tegen 't Quaetwielken heeft altoos gestaen te onderhouden ten laste van ontrent drye bunderen genaempt den Corenelst, liggende zuytwaerets tegens den voors. Quaetwielkensdyck”. Dit wordt verklaard als “wiel” in de Vliet bij het gehucht Eikse Amer.

Blaasveld

Wielbeemd

Willebroek

Wildebroc (1180), *Willebroc* (1189), *Wildebrouc* (1190), *Weldebrouc* (1204/1264), *Wiltbrouc* (1323), *Wildebrouc* (1435), *Wildebrouc* (1480), *Willebroc* (1535), *Willebroeck* (1625).

Hier ontbreken mogelijk nog de andere “Willebroek-toponiemen” die mij momenteel nog niet bekend zijn.

Samenvloeiing van Rupel en Schelde

De monding van de Rupel in de Schelde heette vroeger blijkens divers kaartmateriaal “Het Wiel” (onder andere op de kaart uit 1893⁹) of ook het “Mechels gat”. Ook in het schippersmilieu en op de scheepswerven van kleine achterboten werd er in het plaatselijke vakjargon steeds gesproken van het “Wiel”, als zijnde een gevaarlijke draaikolk waar de Rupel in de Schelde vloeit en die met de nodige omzichtigheid moest genomen worden. Vooral de kleine bootjes en achterboten die er in sukkelden hadden het moeilijk om uit de draaikolk te ontsnappen.

In Handschrift 339 van de Abdij van Sint Bernards te Hemiksem staat: “*De Schelde oft Het Wiel*” (gelegen bij het Tolhuys te Schelle).

⁷ VANDERMAELEN, *Topografische kaarten van de gemeenten van België*, Brussel, 1835.

⁸ Rijksarchief Antwerpen, Fonds Puurs, Register 1, 10v°.

⁹ STOCKMANS, J.B. & DE RAEDT, J.T., *Geschiedenis der gemeente Schelle*, Van In, Lier, 1893.

Item betaelt den 7 juny als wy de gulde bestedt hebben tot Ruysbroeck de somme van 2 guldens seshien stuyvers.

Item betaelt aen den meyer van Ruysbroeck ende dat van tgene tot synen huys verteert is op Ruysbroeck kermisse als blyckt by quitantie in date den 3 july 1665 ende onderteeckent H. van Cauwenbergh de somme van seshien guldens seshien stuyvers.

Item gegeven aen Nicolaes Vermeerssen ende dat van getapt te hebben op Heyligh Sacramentsdagh ende de twee schietdagen de somme van 18 stuyvers.

Item aen Adriaen Steenackers van 2 daghen getapt te hebben op Ruysbroeck kermisse de somme van 12 stuyvers.

Item gegeven aen Adriaen de Coninck van den vogel te maecken de somme van 6 stuyvers.

Item daer is verteert tot mynen huys op H. Sacramentsdagh ende de schietdaghen afgerekent met coninck, dekens ende meer andere gulde broeders de somme van vier en veertigh guldens negenthien stuyvers.

Item betaelt aen den tamboer als ordinaris de somme van ses guldens.

Item betaelt aen den fyfeleer syn ordinaris de somme van dry guldens.

Item betaelt aen de huysvrouwe van den meyer Van Hanswyck de somme van dry guldens elf stuyvers ende dat int weder comen als blyckt by quitantie in date 24 novembris 1665 ende onderteeckent de huysvrouw van G. van Hanswyck dus hier de somme van dry guldens ende elf stuyvers.

Item daer is verteert tot mynen huys int doen van de reekeninghe present coninck, dekens ende meer andere gulde broeders de somme van twee guldens ende derthien stuyvers.

Aldus dese rekeninghe overslagen ende gecalculeert present Jan Verbeeck, coninck, Adriaen Bogaerts, Bernaert Verbeeck, Hendrick Michiels, Andries Segers ende Jacques van den Bogaert, soo dat de geheele rekeninghe comt te bedragen de somme van hondert vyf en dertigh guldens negen stuyvers, soo is geordoneert dat ieder gulde broeder sal hebben te betaelen tot dry en veertigh guldebroeders, niemant vry dan den alferis de somme van dry guldens en dry stuyvers salvo justo aldus overslagen op date als boven ende was onderteeckent Jan Verbeeck, Adriaen Bogaerts, Hendrick Michiels, Andries Segers, Jacques van den Bogaert, onderstont het merck van Bernaert Verbeeck.

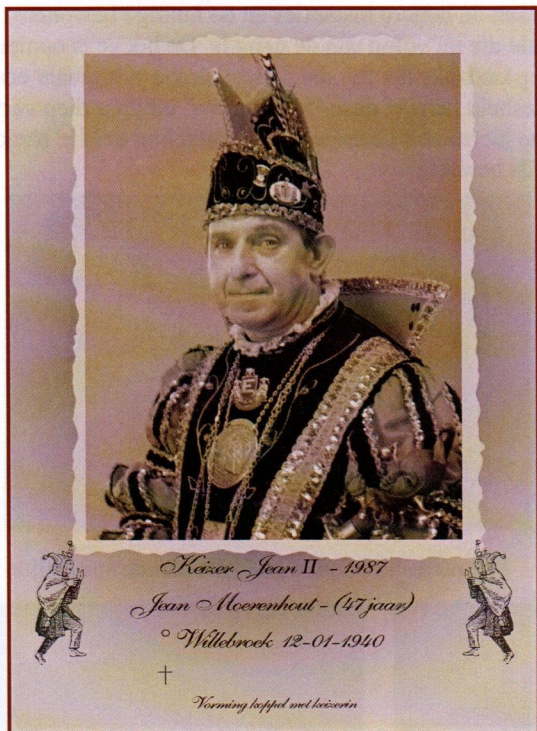
door Flor Cools

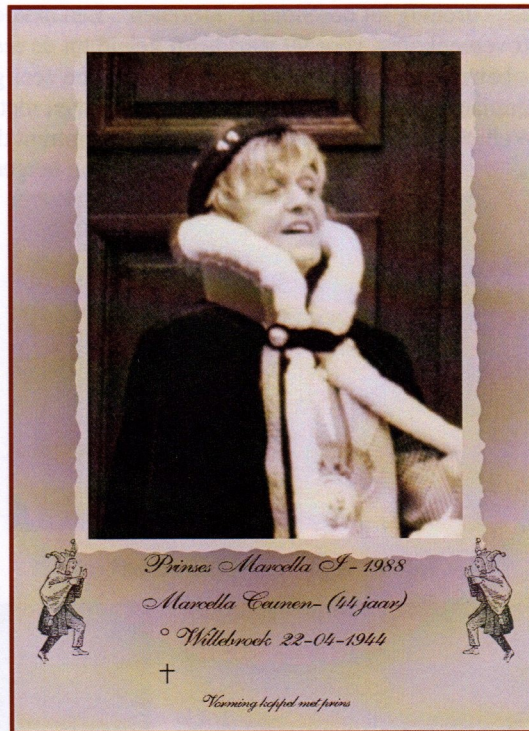
Deze loods mag niet verdwijnen en dient ondanks alles absoluut bewaard te worden. Dit gebouw behoort tot ons erfgoed. Het zou een misdaad betekenen mocht men dit uniek gebouw af breken en dus voorgoed voor het nageslacht verloren te zijn.

DE WILLEBROEKSE "PRINSEN CARNAVAL"

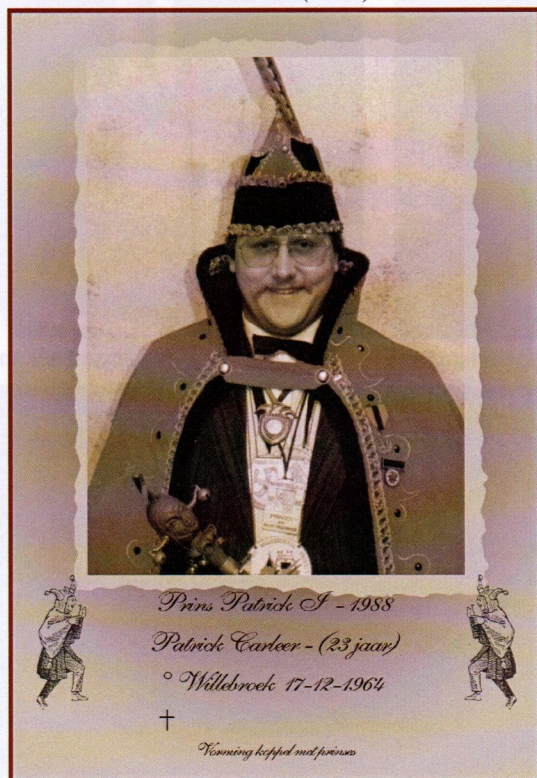
In Willebroek ging men pas in 1956 over tot het verkiezen van een "Prins Carnaval" en later ook een "Prinses Carnaval". Dit is de 8ste reeks die wij in de revue van de prinsen en prinsessen laten passeren en dit in chronologische volgorde van het jaar van hun verkiezing.

Keizer Jean II (1987)

Prinses Marcella I (1988)

Prins Patrick I (1988)

Prins Spanky Jr (1989)

Foto's ter beschikking gesteld door François De Pauw.

Hoeve “De Vleug” gered!

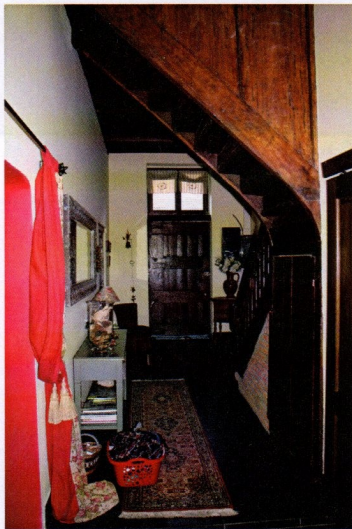
Deze bouwvallige hoeve ten noorden van de Heindonksesteenweg die dermate vervallen was bleef slechts een droevig lot beschoren: “afbreken”. Een akkoord tussen de hogere instanties en de huidige bewoner (overeenkomst voor 99 jaar) heeft geleid tot de restauratie die nu volop aan de gang is. De hoeve is opnieuw bewoond en de restauratiewerken schieten zeer goed op ondanks het feit dat de restauratie schijnbaar een éénmanszaak geworden is. Met veel geduld en met precisie herrijst deze “abdijhoeve” uit haar diep verval. Wellicht heeft onze publikatie en protest omtrent de ruïne hiertoe bij gedragen. Wij tonen hier enkele beelden van hetgeen reeds bereikt is.

De woonst vóór de restauratiewerken

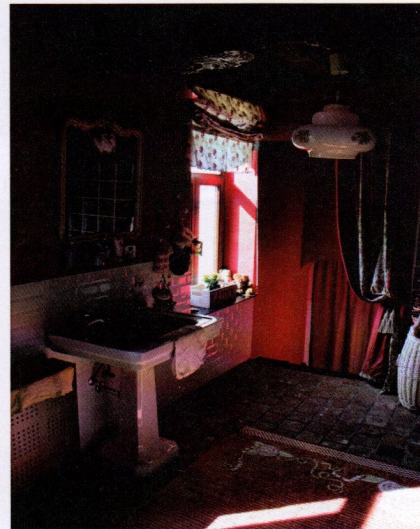
Het reeds bewoonde gedeelte aan de straatzijde

Ruime inkomhal met oude trap

Oorspronkelijke opgekuiste trap

Reeds mooi afgewerkte badkamer

Mooi gerestaureerde living met oorspronkelijke schouw

Knusse zithoek

**Cheerio, cheerio Een volkslied uit de jaren '30 en later.
Gezongen vooral in Willebroek-Noord (Appeldonkstraat) tijdens
Appeldonkkermis en vooral tijdens, vóór of na een voetbalmatch.**

Cheerio, Cheerio

Cheerio, cheerio, in Willebroek zingen ze zo
weg met de zorgen en weg met verdriet
zijn wij van Willebroek of zijn wij het niet.

En zolang het bier zal bestaan
zal Willebroek nooit niet vergaan.

Wij weten wat lol is
als 't glaske maar vol is
de rest trekken wij ons niet aan.

In Willebroek is van alles te zien
dat leert g'als kind in de klas.
't Fabriek van De Naeyer , den Ammoniak
den IJzeren, de vaart en het sas.

Wij gaan naar de Rio, Palace en Luxor
en 's zondaags naar het voetbalplein
WSV of Racing (Willebroek).

Ik zeg u maar een ding
als ge wint zit de kermis er dik in.

Cheerio, cheerio, in Willebroek zingen ze zo
De bierkraan is lek en mijn keel is verstopt.

Maar 't is nog allemaal nog niks,
want w' hebben ze weer eens geklopt.

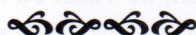
En zolang het bier zal bestaan
zal Willebroek nooit niet vergaan.

Wij weten wat lol is
als 't glaske maar vol is
de rest trekken wij ons niet aan.

José Laurijs

Inhoudstafel : juli – augustus – september 2008

Voorwoord.....	blz.	1
Aangepast politiereglement uit 1853.....		2
De ‘Grooten oorlog’.....		4
Tabak – roken – pro’s en contra’s.....		7
Wel en wee van de Willebroekse zwemdokken.....		8
Zoeken in Tisselt.....		11
De eretekens van Madame Louis De Naeyer.....		12
Vervolg van blz 7.....		13
Kennen wij ze nog, onze burenen.....		15
Verkiezing van schoolhoofd te Breendonk.....		18
Vervolg van blz 17.....		20
De kerk op den Rijweg		21
Cronologisch verloop oorlogsgebeurtenissen 1914-18		22
Reactie op ‘de Grote geschiedenis van het Kleine Vaartland.....		28
In het land van baronnen		31
De Willebroekse “Prinsen Carnaval” (deel 8).....		33
Hoeve ‘De Vleug’ gered!.....		34
Cheerio, cheerio.....		35

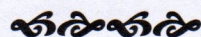
Werkten mee aan dit nummer :

Leon Bernaerts - Paul Cools – Flor Cools - François De Pauw – José Laurijs - Gary Mantijs - Prof. Herman Mertens - René Pattyn – Kevin Polfliet – Gust Van Auwenis – Victor Van Dyck - Eric Van Winghe en Louis Vervloet.

Samenstelling en lay-out : Gust Van Auwenis en Eric Van Winghe.

Alle rechten voorbehouden. Het overnemen van teksten kan slechts gebeuren na schriftelijke toelating van de auteur en mits vermelding van het tijdschrift, jaargang en nummer.

Elk auteur is individueel verantwoordelijk voor de inhoud van zijn of haar artikel.

Geplande activiteiten:

Zaterdag 6 december 2008 : 11de Stambomendag + Ruilbeurs in zaal ‘t Centrum, Jan Hammeneckerstraat , 2870 Breendonk/Puurs. Inlichtingen bij onze secretaris René Pattyn en bij de bestuursleden Jan Peeters en Guido Van Humbeek.

Aandacht! Bezoek regelmatig onze website om op de hoogte te blijven van onze laatste nieuwsjes en geplande activiteiten : www.vaertlinck.be

BANKET

R

O

O

D

Kerkstraat 26

Willebroek

Tel. 03/886 65 09

**P
H
I
L
I
P
P
E
T**

BOOZE.BE

THE BEST HARDWARE STORE IN BELGIUM

Dendermondsesteenweg 111 / bus 29
2830 Willebroek
Tel : 03/866.48.44
Fax : 03/866.48.45

Openingsuren :
maandag : Gesloten
dinsdag : 10 u. - 18u.
woensdag : 10 u. - 18 u.
donderdag : 10 u. - 18 u.
vrijdag : 10 u. - 18 u.
zaterdag : 10 u. - 18 u.

Gesloten op zondag en feestdagen.

**carrosserie
Van den Eede**

herstellingen alle merken

Brandstraat 31
2830 Willebroek

btw 634 353 769

tel. 03/886 78 49
fax 03/886 04 58

Rijwielen - Naaimachines

Firma CLAESSENS

Mechelsesteenweg 8

(aan de brug)

2830 WILLEBROEK

Tel. : 03/886 62 70 - 03/886 38 51

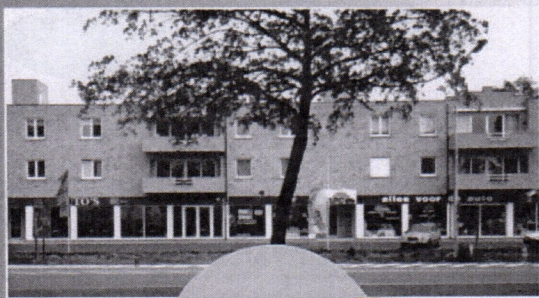
Restaurant "BEUKENHOF"

Antwerpsestraat 300

2850 BOOM

Tel.: 03/888.65.68

Fax.: 03/844.74.39

APC

AUTO PARTS CENTER BVBA

ALLE AUTO-ONDERDELEN

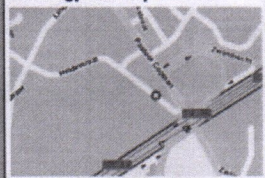
- Groot- en kleinhandel
- Car-hifi - GSM's - carkits - navigatiesystemen
- Alarmen - blinderen autoruiten
- Wisselstukken en onderdelen: remmen, filters, uitlaten, schokdempers, ...
- Allesdragers: skiboxen, sneeuwkettingen, ...
- Accessoires: uitbouwkits, verlagingskits, spoilers, sportluchtfilters, ...

Uw erkend Proximus Privileged partner

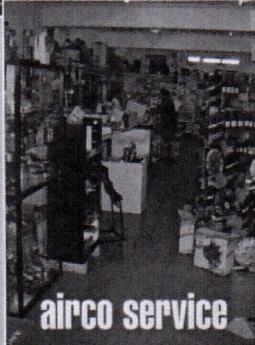
Vanaf vandaag kan u met uw GSM e-mails versturen, ontvangen of beluisteren. Raadpleeg www.proximus-interactive.be

Tracking systemen. Bezoek onze site: www.gps-buddy.com

VERHUUR:
sneeuwkettingen - bagageboxen -
bekledingsreinigers

APC Willebroek bvba
Dendermondsesteenweg 212
2830 Willebroek
Tel.: 03/886 35 06 (2 lijnen)
Fax : 03/886 25 71
e-mail: apc.willebroek@yucom.be

Openingsuren : 8.30 - 12 u. / 13 - 18 u. • zat. : 9 - 12 u. / 13 - 16 u.

AD

WILLEBROEK

TEL. 03/886.41.30

KEUKENCENTER

MASURE

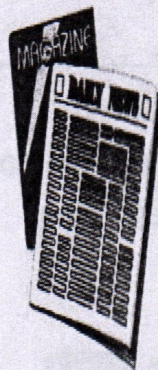
Totaalinrichting van vloer tot plafond

- keukens in alle stijlen
- van luxe modellen tot de budget-keukens
- ook badmeubelen en schuifdeuren
- wij tekenen uw eigen droomkeuken

Kleine Amer 15
2870 Puurs-Kalfort

Tel. 03 889 22 48 * fax 03 899 15 26

Open: ma-vr van 10-18.30 uur
zaterdag 10-18 uur
zondag gesloten

't Klokske bij Elke

TEL : 03/886.97.96 (*Breendonk*)
lotto/dagbladen/schoolbenodigdheden

openingsuren :

ma : 06.30U - 12.30U / 13.30U - 18.30U

di : 06.30U - 12.30U / 17.00U - 18.30U

wo : 06.30U - 12.30U / 13.30U - 18.30U

do : 06.30U - 12.30U / 13.30U - 18.30U

vr : 06.30U - 12.30U / 13.30U - 18.30U

za : 08.00U - 12.30U / 13.30U - 16.00U

CAFE - TAVERNE "CASINO"

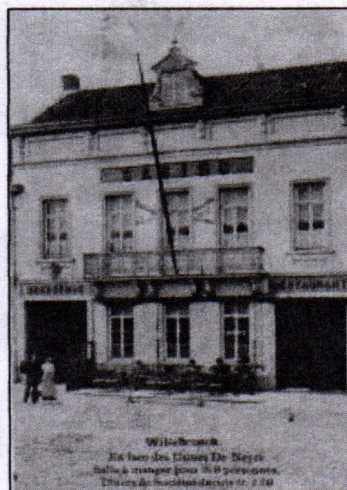
Bij Chris & Patrick

Oud Sasplein 3, 2830 Willebroek
(aan de brug)

Tel 03/886 68 70 - dinsdag gesloten

- VERZORGDE SNACKS
- BRUSSELSE WAFELS
- PANNEKOEKEN
- DIVERSE BROODJES
- MILCKSHAKES
- IJSCOUPES
- VERSE FRUTTSAPPEN

Anno 1905

Digitale drukkerij
Digitaal boekdrukken in kleine oplages
Reclame en belettering

Davy Van Ranst
The Image Factory
Lindestraat 9
2880 Bornem
Tel. 03 899 46 66
Fax 03 899 46 67

www.the-image-factory.be

ZAKENKANTOOR
NV VAN TRICHT

L. DE NAEYERPLEIN 16
2830 WILLEBROEK

Tel. 03-886 87 33 - 03-886 94 62

Fax 03-886 20 91

E-mail : yvette.vandemaele.15515@axa-bank.be

Alle wekdagen geopend van 9 - 12 uur en van 14 - 18 uur
Dinsdag- en zaterdagvoormiddag enkel na afspraak

**VOOR AL UW BELEGGINGEN, BANKVERRICHTINGEN,
VERZEKERINGEN EN KREDIETEN**

Het kantoor met de betere service !

B a n k

DEXIA BANK Nieuwstraat
2830 Willebroek
03/860.72.90

上海酒家

CHINEES RESTAURANT

SHANGHAI

Stationsplein 2

2830 WILLEBROEK

Tel. 03 886 74 96

Ruime parking

Maandagmiddag

Dinsdag

Zaterdagmiddag

GESLOTEN

Jan maes

watches & jewellery

L.De Naeyerplein 31

2830 Willebroek

03/886 86 26

Bruul 85

2800 Mechelen

...sterk binnen Europa

TKD EXPRESS

uw partner voor elk sneltransport !

- ▶▶ snelleveringen tot 6.000 kg
- ▶▶ distributie via vaste opdrachten

Industrieweg 4 b • 2850 Boom • T +32 (0)3 886 08 88
F +32 (0)3 886 08 00 • info@tkd.be • www.tkd.be

08113

't Poussecafé

Torenstraat 6 - 2830 Willebroek

☎ 03 / 866 05 36

Open vanaf 11.00 uur

Keuken doorlopend vanaf 11.00 uur

Maandag gesloten

Meubelen
Jozef VAN DEN BERGH nv
Keukens MICKO

“ Toonzalen : Brielen 5 – 2830 Willebroek-Tisselt
“ Tel. 03/886 66 03
“ Donderdag gesloten

WOONDECORATIE

PEPERMANS

Herman Vosstraat 46
2830 Willebroek

Tel. 03 / 886 68 23

Fax 03 / 866 15 00

www.decoratiepepermans.be

- Vast tapijt
- Tapijten
- Vouwdeuren
- Textiel

- Vloerbekleding
- Gordijnen
- Zonwering
- Onderhoud

- Laminaat
- Overgordijnen
- Behangpapier
- Verven-Mengmachine

OKAPI

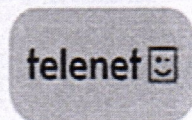
UW PARTNER IN DE INFORMATICA

al 20 jaar dé informatica-zaak van de regio
met winkel en business-afdeling

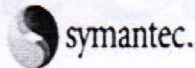
computers - notebooks
schermen - printers - copiers
draadloze netwerken
telenet : internet, telefonie, digitale tv
belgacom ADSL - indi digitale tv
mobiele data abonnementen proximus/vodafone
GPS - mp3 - ipod - digitale fotografie
alle inktpatronen
alle toebehoren en accessoires

**eigen technische dienst - alle herstellingen
advies voor en support na verkoop**

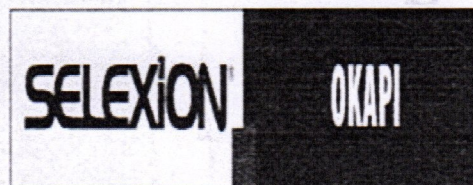
Stationsstraat 92-96 tel: 03/886.90.46
info@okapi.be
2830 Willebroek fax: 03/886.06.75
www.okapi.be

Preferred Partner

Symantec Registered Partner

Groep Kerremans

Zakenkantoor
Kerremans & C°

VERZEKERINGEN
BANK

OVERWINNINGSSTRAAT 87
2830 WILLEBROEK
TEL: 03/886.43.39
FAX: 03/866.57.02

info@groepkerremans.be
www.groepkerremans.be

CBFA: 040356A-cB

Vastgoed Kerremans

VERKOOP
VERHUUR
BEHEER

OVERWINNINGSSTRAAT 87
2830 WILLEBROEK
TEL: 03/886.43.39
FAX: 03/866.57.02

info@groepkerremans.be
www.groepkerremans.be

BIV KERREMANS STEVE: 503785

BETROUWBAARHEID DOOR ERVARING

**HEYVAERT
DE
CONINCK**
ELEKTRISCHE HUISHOUDTOESTELLEN
VERWARMING GAS-HOUT-KOLEN-MAZOUT-
SCHOUWVEGEN
SANITAIR

HEYVAERT - DE CONINCK
Industrieterrein "De Veert" - Callaertstraat 37
2830 Willebroek - Tel. 03/886 82 11
HEYVAERT BART
Heindonksesteenweg 130
2830 Willebroek - Tel. 03/866 37 37

VERWARMING AIRCO SANITAIR

**HEYVAERT
BART**

Portugaels & Partners

Verzekeringen, beleggingen & kredieten

August Van Landeghemplein 16, 2830 Willebroek

Tel.: (03) 886 80 15 & (03) 888 23 61

Fax: (03) 886 41 24

E-mail: anja.mertens@portima.be

Pascal.portugaels@portima.be

Onze openingstijden:

Maandag: 9u-12u & 13u-17u

Dinsdag: 9u-12u & 13u-17u

Woensdag: 9u-12u & 13u-17u

Donderdag: 9u-12u & 13u-17u

Vrijdag: 9u-12u & 13u-17u

En op afspraak

Uit Sympathie

WIE HEEFT HET VOOR U IN WILLEBROEK?

KBC Bank & Verzekering

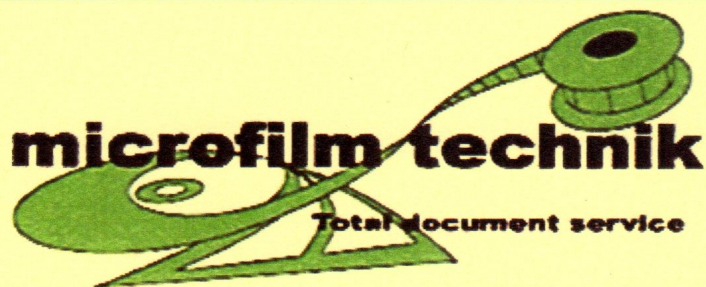
Dendermondsestwg. 17,
2830 Willebroek
tel. 03 860 75 30
fax 03 860 75 32

KBC Verzekeringen

• Spiessens & Partners BVBA
A. Van Landeghemplein 1,
2830 Willebroek
tel. 03 866 17 38
fax 03 866 21 45

We hebben het voor u.

COPY - PRINT CENTER
PLANAFDRUK – POSTERS – AFFICHES
MICROFILM – SCANNING – ARCHIVERING

Residentie Talmar III – Dendermondsesteenweg 111/B34 – 2830 Willebroek
Tel 03/866.25.25 – e-mail : microfilm.technik@skynet.be

www.microfilmtechnik.com

www.freestyle.be

De specialist in printing

SELEXION

CLIX

FREESTYLE

BORNEM KAPELLE o/d BOS TEMSE LONDERZEEL WILLEBROEK VILVOORDE INFOLIJN 03/860 70 80

FOTO

VIDEO

GSM

PC

GPS

**POSTER
PRINTING**

**PAS
FOTO**

COPY